

UKRAYNA

ÜLKE RAPORU

Hazırlayan : **Bora ESEN**
Ankara - April, 2011

T.C. Başbakanlık
Dış Ticaret Müsteşarlığı
İHRACATI GELİŞTİRME ETÜD MERKEZİ

UKRAYNA

► Temel Sosyal ve Ekonomik Göstergeler

Temel Sosyal Göstergeler

Nüfus	45,6 milyon
Dili	Resmi dil: Ukraynaca. Anadil: Ukraynaca (% 67), Rusça (% 30), Diğer (% 3)
Yönetim Biçimi	Yarı Başkanlık tipi Cumhuriyet
Para Birimi	Grivni (1 ABD Doları: 7,84 Grivni, Ocak 2011)
Başkent	Kiev (3,6 milyon)
Önemli Şehirler	Donetsk (2 milyon), Dnipropetrovsk (1,8 milyon), Kharkiv (1,7 milyon), Odessa (1,5 milyon), Lviv (1,5 milyon)
Yüzölçümü	603.628 km ²

Temel Ekonomik Göstergeler

	2008	2009	2010	2011*
GSYİH (milyar dolar)	180	117	144	165
Kişi Başına GSYİH (dolar, cari fiyatlarla)	3.913	2.563	3.176	3.642
Kişi Başına GSYİH (dolar, PPP*)	7.365	6.335	6.693	7.108
Reel GSYİH Büyüme Hızı (%)	2,4	- 15,1	4,5	3,9
Tüketici Fiyatları Enflasyonu (ort; %)	22,3	12,3	11,5	9,3
İhracat (milyar dolar)	67,0	39,7	51,0	51,2
İthalat (milyar dolar)	85,4	45,4	58,8	61,4
Cari İşlemler Dengesi (milyar dolar)	- 12,7	- 1,7	- 2,9	- 5,1
Döviz Kuru (Grivni: dolar) (yıl sonu)	7,70	7,99	7,95	7,89

* tahmini

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, Ukraine Country Report, Ocak 2011

Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar

Birleşmiş Milletler
Bağımsız Devletler Topluluğu
Uluslararası Para Fonu (IMF)
Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)
Avrupa Konseyi
Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü
Avrasya Ekonomik Topluluğu (gözlemci statüsünde)
Dünya Ticaret Örgütü

► Genel Bilgiler

Coğrafi Konum

Ukrayna eski Sovyetler Birliği'ni oluşturan onbeş cumhuriyet içinde Rusya Federasyonu ve Kazakistan'ın ardından yüzölçümü en büyük üçüncü ülkedir.

Kuzeyde Beyaz Rusya, doğu ve kuzeydoğuda Rusya Federasyonu, kuzeybatıda Polonya, batıda Slovak Cumhuriyeti ve güneybatıda Macaristan, Romanya ve Moldova ile sınır komşusudur. Güneyinde Karadeniz ve Azak Denizi bulunmaktadır.

Ukrayna'nın %70'i alçak, %25'i yüksek ve %5'i dağlık arazidir. Ukrayna topraklarının %55'i ekilebilir arazidir.

Ukrayna'da Ocak ayındaki ortalama hava sıcaklığı; kuzey doğuda -8°C, güney batıda -2°C; Kırımın güney kıyılarında +4°C'dir. Temmuz ayındaki ortalama hava sıcaklığı ise; kuzey batıda +18°C, Kırımın güney kıyılarında +24°C'dir. Yıllar itibariyle en yüksek hava sıcaklığı 36°C ila 42°C arasında, en düşük hava sıcaklığı ise -30°C ila -40°C arasında değişmektedir. Don olmayan günlerin sayısı kuzeyde 160, güneyde ise 250 gün kadardır.

Ülkede uzunluğu 100 km. den fazla 100 den fazla akarsu vardır. Bunların en büyükleri, Dinyeper, Dinyester, Güney Bug, Siverski Donets ve Tisa'dır. Bu nehirlerin hemen hepsi Karadeniz ve Azak Denizi'ne dökülür. Dinyeper gibi gemilerin yüzebileceği büyük nehirler ulaşım açısından çok önemlidir. Dinyeper nehrinin uzunluğu, 981 km.'si Ukrayna içinde olmak üzere toplam 2.300 km. dir.

Ukrayna'da irili ufaklı 3.000 den fazla tabii göl mevcuttur. Bunlar genellikle Polissia, Kırım ve Karadeniz kıyılarına yakın bölgelerde bulunmaktadır. Ayrıca 22.000 civarında da suni gölet bulunmaktadır.

Siyasi ve İdari Yapı

Ukrayna'nın tarihi, Kiev Ruslarının 9. yüzyılda kurdukları kent devletine kadar uzanmaktadır. Bu devlet, 13. yüzyılda Tatarlar, daha sonra da, Polonya ve Litvanya tarafından işgal edilmiş, 1654 yılında Polonya'dan kaynaklanan tehdit yüzünden Ruslarla bir Anlaşma yapılmış, ancak bu Anlaşma, ülkenin tamamen Rus İmparatorluğunun kontroluna geçmesine neden olmuştur.

Modern Ukrayna'daki ilk bağımsızlık hareketleri, 1917-1921 yıllarında Rus İmparatorluğu'nun çökmesi ile ortaya çıkmış, çok kısa bir süre bağımsız kalan ülke, Bolşevik İhtilali'ne karşı koyamamış ve 1922 yılında SSCB'ne dahil olmuştur. Ancak, ülkenin batısı 1939 yılına kadar Polonya'nın idaresinde kalmıştır.

Stalin'in devlet başkanlığı döneminde hızla sanayileşen ülke, büyük kömür ve demir rezervleri sayesinde 1930'lu yıllarda Sovyet sanayileşmesinde merkezi bir duruma gelmiştir. Büyük oranda köylü nüfusa sahip Ukrayna'da, Stalin'in 1932-1933 yıllarındaki uygulamaları sonucunda ortaya çıkan açlık felaketi nedeniyle milyonlarca kişi ölmüştür. II. Dünya Savaşı sırasında, milliyetçi akımlar önem kazanmıştır. Sovyet döneminde milliyetçilik akımının güçlü olduğu Ukrayna, 1980'li yılların sonuna kadar Komünist Parti tarafından sıkı bir kontrol altında tutulmuştur.

Ukrayna, 24 Ağustos 1991 tarihinde bağımsızlığını kazanmıştır ve 24 bölge, bir otonom bölge (Kırım) ve bölge statüsündeki iki kentten (Kiev ve Sivastopol) oluşmaktadır. Başkenti Kiev'dir. Yeni Anayasa, Kırım'ı, Kırım Parlamentosu tarafından da onaylanmış kendi Anayasasına sahip özerk bir Cumhuriyet olarak ilan etmektedir.

Ülke, Yarı Başkanlık tipi Cumhuriyet rejimi ile yönetilmektedir. Cumhurbaşkanlığı, Bakanlar Kurulu ve Parlamento, ülke yönetiminde söz sahibi olan üç temel organdır.

Ukrayna'da 17 Ocak ve 7 Şubat 2010 tarihlerinde yapılan iki turlu genel seçimler sonucunda oyların % 49'unu (2.tur) alan Viktor Yanukoviç devlet başkanı seçilmiştir. Yeni hükümetin önceki hükümetin aksine Rusya ile ilişkilerin geliştirilmesine önem verdiği söylenebilir.

Nüfus ve İşgücü Yapısı

Toplam nüfusu 46 milyondur. Nüfusun %73'ü Ukraynalı, %22'si Rus, %5'i ise Beyaz Rus, Yahudi, Kırım Tatarları (toplam nüfusun %0,5'i veya 250,000 kişi), Kazan Tatarı, Moldovalı, Polonyalı, Macar, Romen, Rum, Alman, Bulgar ve Ermeni'dir.

En büyük şehirleri başkent Kiev (3,6 milyon), Donetsk (2 milyon), Dnipropetrovsk (1,8 milyon), Kharkiv (1,7 milyon), Odessa (1,5 milyon), Lviv (1,5 milyon)'dir.

Ukrayna'da okuma yazma oranı %99,7 olup, nüfusun % 11'i üniversite veya yüksek okul mezunudur. Ukrayna'da yaklaşık 1.000 adet üniversite ve yüksek okul bulunmaktadır.

Doğal Kaynaklar ve Çevre

Ülke Topraklarının Kullanım Alanlarına Göre Dağılımı

Kullanım Alanı	%
Tarım	58
Sürekli Ürünler	2
Çayır ve Meralar	13
Ormanlık alanlar	18
Diğer	9

Kaynak: www.bisnis.doc.gov

Genel Ekonomik Durum

Ekonomik Performans

Ukrayna diğer eski Sovyet Bloğu ülkelerinde olduğu gibi ağır sanayiye dayalı ve teknolojik bakımdan yetersiz bir ekonomik miras devralmıştır. Ülke ekonomisinin yeniden yapılandırılmasında ve reformlarda gecikmeler olmuştur. Sektörlerde çeşitlenme aşamalı olarak gerçekleşmiş, Rusya ve Asya pazarlarındaki güçlü talebe bağlı olarak metaller ve kimyasallar sektörlerinde oluşan üretim artışları sayesinde ekonomide düzleşme 2000'li yıllarla beraber başlamıştır. Özelleştirme ve yabancı sermaye diğer eski komünist ülkelere göre yavaş gelişmiştir.

1990'larda üretimdeki düşüşler ve neticesinde yaşanan ekonomik küçülme ve beraberindeki hiper enflasyon süreci nüfusun büyük bölümünün yaşam standardını düşürmüştür. Yoksulluk yaygın olmakla birlikte başta Kiev ve diğer büyük kentlerde yaşayan nüfusun küçük bir bölümü refah artışı sağlamış, "yeni zengin" bir kesim oluşmuştur. Söz konusu kesim ve fakirler arasındaki gelir farkı giderek açılmaktadır.

Çelik gibi emtia fiyatlarına ve dış finansmana bağımlı bir ekonomik yapıya sahip olan Ukrayna, küresel ekonomik ve mali krizden en fazla etkilenen ülkelere biri olmuştur. Krizin etkileri siyasi istikrarsızlık ve krize yönelik tedbirlerin yetersiz kalması nedeni ile öngörülenden daha şiddetli olmuştur. Resmi verilere göre GSYİH, 2010 yılında bir önceki yıla göre % 35 oranında gerilemiştir.

Krizle eşzamanlı olarak dış ticaret hacminde çok büyük daralma gerçekleşmiştir. Özel tüketim harcamaları da reel ücretlerdeki düşüş, artan işsizlik ve kredi yetersizliği ve Grivni'nin değer kaybetmesi (ithal malların maliyetini de artırmaktadır) gibi sebeplere bağlı olarak daralmıştır.

2010 yılında, sanayi üretimindeki artışla birlikte % 4,5 oranında GSYİH artışı gerçekleşmiştir. Ukrayna en önemli ihracat kalemi olan demir ve çelik fiyatları 2009 yılında yaşanan % 45'lik düşüşün ardından 2010 yılında % 33 oranında değer kazanmıştır. Artmakta olan özel tüketim harcamalarının ekonomik büyümeyi hızlandırması beklenmektedir.

Sektörler

Tarım ve Hayvancılık

Ukrayna, verimli topraklara ve uygun iklim koşullarına sahip, tarım alanında dünyada en yüksek üretim potansiyeline sahip ülkelere biridir. Ülke topraklarının yaklaşık % 55'i (33 milyon hektar) ekilebilir tarım arazisidir. Eski SSCB döneminde; tahıl üretiminin %24'ünü, şeker pancarı üretiminin %58'ini ve et ve süt üretiminin %25'ini tek başına karşılayan Ukrayna'nın şu andaki önemli tarım ürünleri tahıl, patates, şeker pancarı, ayçiçeği, soya fasulyesidir. Aynı zamanda başta ayçiçeği olmak üzere bitkisel yağlarda da eskiden olduğu gibi BDT ülkeleri içerisinde en büyük üretici konumundadır.

Sanayi

Doğal kaynaklarının zengin oluşu ve Sovyet dönemindeki planlama Ukrayna'yı sanayi sektöründe, her ne kadar eski ve enerji yoğun teknolojiye sahip olsa da, belirli bir gelişmişlik düzeyine getirmiştir. Ülkenin gelişmiş demir ve çelik sanayi eski SSCB'nin dökme demir üretiminin %50'sini, çelik üretiminin %40'ını ve çelik boru üretiminin %25'ini karşılamaktaydı. Yine mineral gübre üretiminin %21'ini karşılayan, bunun yanında özellikle lastik, plastik ve gübre üretiminde deneyimli bir kimya sanayi tecrübesine sahipti. Sovyetler Birliği döneminde Ukrayna'da, ağır sanayi ve savunma sanayi ön planda yer almış, ancak bağımsızlıkla birlikte merkezi otorite dağılmış ve piyasa mekanizmasının geliştirilmesinde güçlüklerle karşılaşmıştır. 1993'ten itibaren Ukrayna sanayisi yapısal değişiklikler yaşamıştır. Temel sanayi olarak adlandırılan enerji sektörü ve çelik sanayi üretiminin genel sanayi üretimi içindeki payı artarken, imalat sanayi olarak adlandırılan makina yapımı ve hafif sanayi üretiminin payı azalmıştır.

Ukrayna sanayisi içindeki diğer önemli sektörler makina imalatı, gıda, demir-çelik, metalurji, kimyasallar, uçak ve gemi inşa sanayisidir. Makina üretimi ve kimyasallar alanlarındaki en büyük sorun, eski teknolojilerin kullanılıyor olması ve ithal edilen mallarla rekabet edilememesidir. Bu nedenle üretim istenen seviyeye ulaşamamaktadır. Fakat özelleştirme süreciyle birlikte bu alanlarda bir canlanma gözlenmektedir.

İmalat sanayi içinde en hızlı büyüyen alt grup makina imalatı olmuştur. Makina imalatını kağıt ve selüloz sanayi ile ağaç ve ağaç işleme sanayi izlemiştir.

Ukrayna sanayisi enerjiye oldukça bağımlıdır. Ancak, enerji girdilerinin fiyatları gelişmiş ülkelere göre nispeten daha ucuzdur.

Madencilik

Ukrayna, çok zengin yeraltı ve yerüstü kaynaklarına sahiptir. Eski SSCB'nin alan olarak %2,7'sini kaplıyor olmasına rağmen mineral kaynaklar açısından eski SSCB'nin toplam mineral rezervlerinin %20'sini, dünyanın ise %5'ini elinde bulmaktadır. Bu kaynaklar arasında 47 milyar ton ile kömür ilk sırayı alırken, 28 milyar ton ile demir cevheri, 1.5 milyar ton ile kireç ve kireçtaşı diğer önemli kaynaklar arasındadır. Bunların dışında titanyum, civa, sülfit ve potasyum tuzları, sülfür, granit, toromin ve kaolin gibi madenler ve toprak elementleri de önemli boğutlardır.

Ukrayna dünyanın 5. büyük demir cevheri üreticisidir ve 2. büyük magnezyum rezervlerine sahiptir. Ancak ülkenin en önemli maden kaynağı Sovyetler Birliği'nin kömür rezervlerinin %60'ını sağlayan Donbass kömür yatağıdır. Şu anda da bu yataklar Ukrayna endüstri üretiminin %12'sini oluştursa da kömür madenciliği uzun bir süredir düşüştür. Üretim 1976 yılındaki en üst seviyesine (218,2 milyon ton) ulaştıktan sonra sürekli olarak düşüş göstermiştir. Rezervlerin 45 milyar ton civarında olduğu tahmin edilmektedir. Ancak kömür damarları çok derinde olup, kömür çıkartmak için gerekli olan kaynaklar yeterli seviyede değildir.

Turizm

Ukrayna'nın doğal ormanlar, mineral sular, tedavi çamuru, akarsular, göller ve deniz kıyısının bulunduğu bütün bölgeleri, turizm için değişik imkanlar sunmaktadır. Zaporozhye, Donetsk, Nikolayev, Odesa, Herson ve Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin denize yakın alanlarından oluşan güney bölgesi; Poltava Bölgesini kapsayan kırsal bölge turizm imkanları bakımından en zengin bölgelerdir. Söz konusu bölgeler turizm, dinlenme tesisleri ve sağlık hizmetleri alanlarında yatırım yapmak isteyenler için dikkatle incelenmesi gereken bölgelerdir. 2003 yılı itibariyle ülkenin doğusunda kimi "sanatoryum" olarak adlandırılan ve sağlık turizmine yönelik olarak çalışan tesisler faaliyete geçmiştir.

Ukrayna'nın Polonya ile birlikte Euro 2012 futbol şampiyonasına ev sahipliği yapacak olması ülkenin turizm altyapısının geliştirilmesine yönelik yatırım faaliyetlerinde artış yaratacaktır. Maçlara ev sahipliği yapmak üzere seçilen Kiev, Lviv, Dnipropetrovsk ve Donetsk kentleri ile yedek kent olarak belirlenen Odessa'da ilave otel inşaatları gerçekleştirilecek olması Türk işadamları için yeni iş fırsatları anlamına gelmektedir.

Ulaştırma ve Telekomünikasyon Altyapısı

Ukrayna 21.870 km'lik bir demiryolu ağına sahip olmasına rağmen bu alanda modernizasyona ihtiyaç duyulmaktadır. Demiryolu ağının yaklaşık 9.500 km'lik bölümü elektrikli. Demiryolu ulaşımı uzun mesafeli yolcu ve yük taşımacılığı için en ucuz yol olmasına rağmen bağımsızlık sonrasında sistemin etkinliğinde bir düşüş olmuştur.

Ukrayna'da karayollarının toplam uzunluğu 169 bin km'dir. Ülkede sadece Kiev-Odesa arasında otoyol bulunmaktadır. 2012 Avrupa Futbol Şampiyonası'nın Ukrayna ve Polonya'da yapılacak olması nedeniyle; önümüzdeki dönemde mevcut karayollarında büyük bir iyileştirme çalışmasının başlaması beklenmektedir.

Ukrayna'nın, Karadeniz ve Azak Denizi ile Yuzhniy Bug ve Dnipro nehirlerinde toplam 18 limanı bulunmaktadır. Sevastopol dışındaki limanlar devlete aittir. En önemli limanları Odesa, Herson, Mikolayev ve Sivastopol'dur. Buna ek olarak oldukça gelişmiş olan Mykolayiv limanı da sivil kullanıma açılmıştır. Bütün limanlar eskidir ve işletme problemleri bulunmaktadır. Yeni yatırımlarla limanların kapasitelerinin artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Ülkenin en önemlileri Odessa, Herson, Nikolayev ve Sivastapol olan 7 ticari limanı ve 4 400 km ülke içi su yolu bulunmaktadır.

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında, önceden bütün uluslararası bağlantılar Moskova üzerinden yapıldığı için, Ukrayna yeni bir havayolu ağı kurma ihtiyacı ile karşı karşıya kalmıştır. Devlet havayolu şirketi olan Ukrayna Uluslararası Havayolları kurulmuştur ve halen yurtdışında 150 şehirle bağlantılı olarak hizmet vermektedir. Kiev şehir merkezine 30 km uzaklıkta bulunan Borispol Havaalanı kısmen yenilenmiş olmakla birlikte uluslar arası standartlardan bir hayli uzaktır. Borispol'de yeni bir havalimanı yapılmasına ilişkin proje içerisinde ülkemiz inşaat şirketinin de bulunduğu bir konsorsiyum tarafından üstlenilmiş olmakla birlikte, Ukrayna makamlarının ilginç bir takım uygulamaları nedeniyle bu konuda herhangi bir çalışmaya henüz başlanamamıştır. Ukrayna'da pist uzunluğu 3,047 metreden uzun 13 havaalanı vardır. Uluslararası uçuşlar Kiev dışında Odesa, Simferopol, Lviv, Dnipropetrovsk ve Donetsk'de de yapılmaktadır. Ülkedeki havayolu taşımacılığının %60'ı Kiev Borispol havaalanından yapılmaktadır.

Demiryolu ağının modernizasyonuna ihtiyaç duyulmaktadır. Demiryolu ulaşımı uzun mesafeli yolcu ve yük taşımacılığı için en ucuz yol olmasına rağmen bağımsızlık sonrasında sistemin etkinliğinde bir düşüş olmuştur. Demiryolu ulaşımı, toplam trafiğin yüzde 14'ünü oluşturmaktadır.

Ukrayna'nın, Karadeniz ve Azak Denizi ile Danube, Yuzhniy Bug ve Dnipro (Dinyeper) nehirlerinde toplam 18 limanı bulunmaktadır. Sivastopol dışındaki limanlar devlete aittir. Bunlardan en önemlileri Odessa, İlyichevsk ve Yujniy limanlarıdır. Buna ek olarak oldukça gelişmiş olan Mykolayiv askeri limanı da sivil kullanım için hazırlanmaya başlanmıştır. Bütün limanlar eskidir ve işletme problemleri bulunmaktadır. Yeni yatırımlarla limanların kapasitelerinin artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Yatırımların toplam proje değeri 2,5 milyar dolara yaklaşmaktadır.

Enerji

Ukrayna sanayisi enerjiye oldukça fazla bağımlıdır. Ukrayna'da enerji tüketimi hâlâ önemli ölçüde fazladır çünkü Ukrayna Sovyetler Birliği'nden enerji yoğun sektörleri miras olarak almıştır. Bu nedenle dünya gaz tüketiminde üst sıralarda yer almaktadır. Doğal gaz ve petrolün yaklaşık % 90'ı ithal edilmektedir. Ham petrol ithalatının % 87'si, doğal gaz ithalatının % 55'i Rusya'dan yapılmaktadır.

Ukrayna'nın Rusva Federasyonu şirketi Gazprom'a doğalgaz borularını ödememesi. Ukrayna toprakları

üzerindeki gaz sisteminden illegal gaz çekilmesi vb. nedenlerle, Ukrayna toprakları üzerindeki transit geçiş sisteminin yerine, Beyaz Rusya, Polonya ve Slovakya üzerinden geçecek gaz transit sistemi projesi ortaya çıkmış bulunmaktadır. 2001 yılı Ekim ayında, Rusya ve Ukrayna arasında yapılan anlaşma ile 2014 yılına kadar Rus doğalgazının Ukrayna toprakları üzerinden geçişine ilişkin anlaşma imzalanmıştır.

Ukrayna, kendi petrol ve doğalgaz kaynaklarını geliştirme ve yerli üretimi şu andaki seviyesinin üzerine çıkarma çabası içindedir. Buna ek olarak, kömür ve nükleer enerjinin daha yoğun kullanılması kararlaştırılmış, ancak teknolojik yetersizlikler nedeniyle istenen başarı sağlanamamıştır. Eski nükleer reaktörlerin modernizasyonu ve yeni reaktörlerin inşası konusunda dış yardımlara ve yabancı sermayeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Odesa-Brody hattı olarak adlandırılan proje çerçevesinde Kafkas petrolünün Avrupa'ya taşınması düşünülmektedir. Rusya Federasyonu, Kafkas petrolünün Odesa'dan Brody'e, oradan da Avrupa'ya akıtılmasına karşı çıkmakta, kendi petrolünün Brody-Odesa yolunu izleyerek Boğazlar üzerinden dünya pazarlarına gönderilmesini istemektedir. Ancak, Boğazlardaki aşırı trafik nedeniyle başta Türkiye olmak üzere, Rusya Federasyonu'nun enerji alanında hakimiyet kurmasını ve Ukrayna ile Avrupa'nın Rusya Federasyonu'na enerjide bağımlı olmasını istemeyen Avrupa Birliği ve ABD, Odesa-Brody boru hattının işletilmesini istemektedirler. Ukrayna hükümeti 2004 yılı Şubat ayı sonunda Odesa-Brody hattına prensipte onay vermiştir. Ancak bu kararı izleyen kısa süre içinde hattın işletilmesini sağlayacak konsorsiyumun kurulması yönünde somut bir adım atılmamıştır. 2004 yılı sonlarına doğru Cumhurbaşkanı Kuchma hattın Odesa yönünde işletilmesi yönünde karar vermiştir. 2005 yılı başında göreve başlayan yeni Cumhurbaşkanı Yuşenko ise, hattın Odesa-Brody yönünde işletilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak, hattın Polonya'nın Pulok şehrine ve oradan da Gdansk'a kadar uzatılması için gerekli Konsorsiyum oluşturulana kadar hat Odesa yönünde işletilmeye devam edilecektir. Aralık 2006 tarihinde Rusya Federasyonu ile hattın Odesa yönünde işletilmesine devam edilmesini öngören 3 yıllık bir anlaşma imzalanmıştır.

Ukrayna'nın birçok bölgesi doğal maden kaynaklarına sahiptir. Ukrayna; demir, magnezyum, manganez, titan, cıva, grafit ısıya dayanıklı kil, kaolin, kükürt, cam ve inşaat malzemelerinin üretimi için gerekli ham maddeler bakımından zengin olup, anılan madenlerde kendi ihtiyacını karşıladığı gibi büyük ihrac potansiyeline sahiptir.

Bankacılık

01.01.2009 itibarıyla, kayıtlı olarak faaliyet gösteren 184 banka bulunmaktadır. İlk 5 banka sektördeki toplam varlıkların %35'inden fazlasına sahip bulunmaktadır. Bankaların 53 tanesi yabancı sermayeli, 17 tanesi ise %100 yabancı sermayelidir. Bunlardan bazıları, Bank Austria Creditanstalt, Citibank (1998), Commerzbank AG, Drezdner Bank AG, ING Barrings Ukraine (1997), Societe Generale Ukraine, Kalyon Bank (1993) ve Raiffeisenbank Ukraine (1998) dir. Bankaların 116'sı açık anonim şirket, 39'u kapalı anonim şirket ve 29'u limited şirket şeklinde kurulmuştur. Büyük Ukrayna bankalarının çoğu ülkenin önde gelen sanayi grupları ile ilişki içindedir. 01.01.2009 tarihi itibarıyla, Ukrayna'da faaliyet gösteren bankaların toplam sermayesi 121,4 milyar UAH (15,8 milyar \$) dir. Ukrayna'da toplam 1.314 banka şubesi mevcuttur. Bankaların toplam gelirleri 120 milyar UAH iken giderleri 110,9 milyar UAH'tır.

Türk Eximbank ve Ukrayna Eximbank arasında Ukrayna'ya yapılacak ihracatlara 20 milyon ABD Doları tutarında bir ihracat kredisi açılması için Nisan 2004 tarihinde bir protokol imzalanmıştır. Ancak sözkonusu kredi kullanımı Ukrayna Eximbankın özel bir banka olarak faaliyet yapıyor olması ve kendi kredi hatlarını kullandırtmayı tercih etmesinden ötürü işlememektedir.

Geçmiş yıllarda Ukrayna'da bir Türk bankasının bulunmamasının yarattığı sıkıntılar ihracatçılarımızca muhtelif vesilelerle dile getirilmiştir. Bununla birlikte, Türkiye Ekonomi Bankası (TEB) ile Ukrsibbank arasında yapılan anlaşma neticesinde, Nisan 2006 tarihinde TEB'de Ukrayna masası, Ukrsibbank'ta ise Türkiye masası kurularak faaliyete geçmiştir. 2007 yılı Şubat ayında Altınbaş Holding'e ait Creditwest ve Fiba Holding'e ait CreditEurope bankaları gerekli izin prosedürlerini tamamlayarak faaliyete başlamışlardır.

Ukrayna bankacılık sektöründe karşılaşılan en önemli sorun bankalar arasında ayrımcılık yapılmasıdır. Bu konu bankacılık sektörü yetkilileri ile yapılan muhtelif toplantılarda sürekli gündeme getirilmektedir. Öyle ki Merkez Bankası Açık Piyasa İşlemlerinde Ukrayna Bankaları yabancı bankalara göre daha rahat fonlandırılmaktadırlar ve tercih de bu yönde bariz bir şekilde yapılmaktadır. Yabancı bankaların yurtdışından döviz getirerek yatırım yapma çabaları dahi bir takım bürokratik sorunların aşılabilmesi nedeniyle geri gönderilebilmektedir. Son dönemde ekonomik krizin yoğun bir şekilde hissedilmesi, bir çok bankayı zor durumda bırakmış ve ülkedeki banka sayısının bu sayede makul seviyelere çekilebileceği umudu belirtmiştir.

Perakende Sektörü

Perakende sektörüne doğrudan yabancı yatırım girişi son yıllarda artsa da halen yeterli düzeyde değildir. Açık pazarlar, çarşılar ve büfeler pazarda hala önemli bir rol oynamaya devam etmektedir. Hipermarketler kent merkezlerinde yavaş da olsa gelişmeye başlamıştır.

Son birkaç yıldan beri, Ukrayna'da genellikle şehir merkezlerinde, mağaza zincirleri, uluslararası isim yapmış mağazalar ve süpermarketlerin Ukraynalı veya yabancı müteşebbisler tarafından açıldığı gözlemlenmektedir.

Alman market zinciri Metro Ukrayna Kiev'de Ağustos 2005'te faaliyete geçmiştir. Metro Grubunun 2007 Mayıs ayı itibarıyla 3'ü Kiev'de olmak üzere toplam 21 adet mağazası bulunmaktadır.

Metro dışında Rusya Federasyonu market zinciri Paterson ve Fransız Auchan da Ukrayna pazarına girmiştir. Önümüzdeki dönemde, büyük market zincirlerinin daha küçük ölçekli marketleri satın alarak, dağıtım ağlarını güçlendirmeleri ve bu alanda rekabetin artması beklenmektedir.

2004 yılından başlamak üzere Ukrayna'da halkın ağırlıklı olarak alışveriş ettiği merkezi yerlerde bulunan pazar yerleri belediyeler tarafından inşaat firmalarına iş ve alışveriş merkezi yapılmak üzere verilmektedir. Belirli bir süre sonra bu pazarların büyük bölümünün ortadan kalkacağı düşünülmektedir. Bundan sonraki aşamada, alışveriş merkezleri ve marketler perakende piyasasında ağırlıklı olarak yer tutacaktır. Ancak, bu geçiş döneminde univermah, universam, gastronom ve pazarlar, düşük ve orta sınıf halk kitlelerine hitap ediyor olması nedeniyle hala en fazla satış hacmi bulunan satış noktaları olma özelliklerini bir süre daha koruyacaklardır. Ukrayna'nın neredeyse her şehrinde bulunan ve univermah adı verilen merkezi kapalı alanlarda, değişik satıcılar tarafından kiralanılan yerlerde, genellikle giyim, kozmetik, ev tekstili vb. yerli ve yabancı ürünler satışa sunulmakta, universam ve gastronom adı verilen ve hemen hemen her şehrin her semtinde bulunan kapalı alanlarda ise genellikle gıda ürünleri satılmaktadır.

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Ukrayna kanunları uyarınca kurulan ve kuruluş sermayesinde yabancı yatırım payı en az %10 olan hukuki şekillerdeki şirket ve yabancı yatırımlar "yabancı sermaye yatırımı" sayılırlar.

Ukrayna'da ekonomik ve ticari faaliyetlerde bulunan yabancı yatırımcılar, Ukrayna Kanunlarında ve Ukrayna'nın uluslararası anlaşmalarında aksi belirtilmedikçe, Ukraynalı kişilerin sahip olduğu hak ve sorumluluklara sahiptir.

Ukrayna'da yabancı sermaye yatırımları millileştirmeye tabi değildir. Devlet organları, tabii afet, kaza, salgın hastalık ve salgın hayvan hastalığı durumlarında tahliye tedbirlerinin alınması durumları hariçinde yabancı yatırımları istimlak edemez. Söz konusu istimlak yalnız Ukrayna Bakanlar Kurulu'nca yetkilendirilen devlet organları kararları ile yapılabilir, Yabancı yatırımın istimlakı ve tazminat koşulları ile ilgili karar mahkeme yolu ile temyiz edilebilir.

Yabancı yatırımcılara vergi, resim ve diğer mecburi fonların ödenmesinden sonra yatırımlarının gerçekleştirilmesi sonucu kanuni yollardan elde edilen gelir, kar ve diğer fonların engelsiz ve hemen yurt dışına döviz cinsinden transfer edilmesi garanti edilmiştir.

Yabancı sermayeli şirket, Ukrayna mevzuatınca getirilen sınırlamalar dikkate alınarak şirket statüsünde belirtilen amaçlara uygun olan tüm faaliyetlerde bulunabilir.

Ukrayna ilgili makamlarınca tescil edilmemiş yabancı yatırımlar ilgili Kanun'da belirtilen imtiyaz ve garantilerden faydalanma hakkına sahip değildir.

Yabancı sermayeli şirketin yabancı ortağı, kuruluş sermayesi olarak taahhüt ettiği miktardan payına düşen kısmın bir bölümünü Ukrayna'ya yatırım mali olarak getirdiği takdirde gümrük vergisi ödemez. Ancak, yabancı yatırımcı, şirketin kuruluş sermayesindeki payına karşılık getirmiş olduğu mali, yabancı yatırımın şirket bilançosuna kaydedildiği tarihten itibaren 3 yıl içinde satması, devretmesi veya şirketin faaliyetine son vermesi halinde gümrük vergisini ödeyecektir.

Yabancı yatırımcılara toprak mülkiyet hakkı hariç, her türlü bina için mülkiyet hakkı tanınmıştır. Yabancı sermayeli şirketler Ukrayna mevzuatı uyarınca vergi öderler.

Yabancı sermayeli şirketler için döviz işlemleri yürürlükteki Ukrayna mevzuatı gereğince gerçekleştirilir. Ukrayna sınırları içerisindeki tek ödeme aracı Ukrayna milli parası "Hrivnya" dır.

Doğrudan yabancı sermayeyi ülkeye çekmek hükümetin öncelikli politikaları arasında olmasına rağmen Ukrayna'nın yüzölçümü ve nüfusu göz önüne alındığında bugüne kadar gerçekleşen toplam yabancı yatırımlar düşük seviyede kalmıştır.

Dış Ticaret

Genel Durum

2009 yılına kadar istikrarlı bir şekilde artan Ukrayna'nın dış ticareti, küresel kriz nedeniyle 2009 yılında büyük daralma yaşamıştır. 2009 yılında bir önceki yıla göre ülkenin ihracatı % 41, ithalatı % 47 oranında küçülmüştür. Tahminlere göre Ukrayna'nın ancak 2015 yılında 2008 yılı rakamlarına ulaşacağı beklenmektedir.

Ülkenin Dış Ticareti

Dış Ticaret Göstergeleri (Milyar Dolar)

Yıllar	2006	2007	2008	2009	2010*
--------	------	------	------	------	-------

Ihracat	38,4	49,3	67,0	39,7	51,0
İthalat	45,0	60,6	85,4	45,4	58,8
Hacim	93,4	109,9	152,4	86,1	109,8
Denge	- 6,6	- 11,3	- 17,6	- 5,7	- 7,8

Kaynak: www.trademap.org *: Tahmini (Economic Intelligence Unit)

İhracatında Başlıca Ürünler

İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

GTİP	GTİP Tanımı	2007	2008	2009	2009 (%)
TOPLAM		49.294	66.952	39.696	100,0
72	İşlenmemiş veya yarı işlenmiş demir-çelik	16.733	22.954	10.251	25,8
10	Hububat	764	3.704	3.556	9,0
84	Makine	2.738	3.498	2.787	7,0
85	Elektrikli ve elektronik cihazlar	2.239	2.843	2.227	5,6
27	Petrol, kömür, doğal gaz vb. mineral yakıtlar	2.630	4.109	2.131	5,4
73	Demir-çelik mamulleri	2.912	3.533	1.947	4,9
15	Hayvansal ve bitkisel yağlar	1.718	1.946	1.796	4,5
26	Maden cevherleri	1.105	2.154	1.340	3,4
12	Yağlı tohumlar ve diğer tohumlar	667	1.426	1.040	2,6
31	Gübreler	1.325	1.997	858	2,2
	Diğer ürünler	16.462	18.789	11.763	29,6

Kaynak: www.trademap.org

İthalatında Başlıca Ürünler

İthal Ettiği Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

GTİP	GTİP Tanımı	2007	2008	2009	2009 (%)
TOPLAM		60.601	85.448	45.413	100,0
27	Petrol, kömür, doğal gaz vb. mineral yakıtlar	15.923	22.832	14.639	32,2
84	Makine	7.444	9.570	3.945	8,7
85	Elektrikli ve elektronik cihazlar	3.135	3.807	2.309	5,1
39	Plastik ve plastikten mamul ürünler	2.694	3.519	2.142	4,7
30	İlaçlar ve diğer farmakolojik ürünleri	1.932	2.433	2.130	4,7
87	Kara taşıtları	7.771	11.369	1.963	4,3
48	Kağıt ve karton ürünleri	1.318	1.586	1.203	2,6
72	İşlenmemiş veya yarı işlenmiş demir-çelik	2.240	3.299	1.118	2,5
26	Maden cevherleri	972	2.064	763	1,7
33	Kozmetik ürünleri ve uçucu yağlar	656	861	686	1,5
	Diğer ürünler	16.516	24.108	14.515	32,0

Kaynak: www.trademap.org

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticareti

Ukrayna'nın başlıca ticaret partnerleri BDT ülkeleri ve AB'dir. 2009 yılında BDT ülkelerinin ihracattaki payı % 35, ithalattaki payı % 44; AB'nin ihracattaki payı % 24, ithalattaki payı % 34 olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamlardan hareketle söz konusu ülke gruplarının Ukrayna'nın ithalatında, ihracatına göre daha önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

Ukrayna'nın dış ticaretine ülkeler bazında bakıldığında, Rusya Federasyonu'nun diğer ülkelere göre oldukça önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni, önemli bir doğal gaz ve

petrol ithalatçısı olması, bu ithalattan da önemli bir kısmını Rusya'dan yapmaktadır. 2009 yılında Rusya'dan yapılan 13,2 milyar dolarlık ithalatın 7 milyar dolarlık kısmını ham petrol ve doğal gaz ithalatı oluşturmaktadır.

Başlıca Ülkeler İtibarı ile İhracat (Milyon Dolar)

Yıllar	2006	2007	2008	2009	2009 (%)
DÜNYA TOPLAMI	38.368	49.294	66.952	39.696	100,0
BDT Ülkeleri Toplamı	12.666	18.614	23.808	13.871	34,9
AB (27) Toplamı	12.093	13.916	18.130	9.505	23,9
Rusya Federasyonu	8.651	12.668	15.735	8.495	21,4
Türkiye	2.390	3.645	4.633	2.127	5,4
Çin	545	432	548	1.434	3,6
Kazakistan	828	1.433	1.832	1.418	3,6
Beyaz Rusya	1.223	1.561	2.105	1.259	3,2
Almanya	1.284	1.644	1.837	1.248	3,1
İtalya	2.505	2.677	2.913	1.230	3,1
Polonya	1.345	1.637	2.338	1.208	3,0
Hindistan	850	744	1.006	1.152	2,9
Mısır	748	880	1.560	1.013	2,6
İran	318	507	859	756	1,9
Suriye	602	847	1.037	753	1,9
Macaristan	946	1.235	1.367	730	1,8
Lübnan	105	136	340	694	1,7
Moldova	671	911	1.172	694	1,7
Diğer ülkeler	15.357	18.336	27.670	15.484	39,0

Kaynak: www.trademap.org

Başlıca Ülkeler İtibarı ile İthalat (Milyon Dolar)

Yıllar	2006	2007	2008	2009	2009 (%)
DÜNYA TOPLAMI	45.022	60.601	85.448	45.413	114,4
BDT Ülkeleri Toplamı	20.185	25.569	33.569	19.790	43,6
AB (27) Toplamı	16.188	22.215	28.854	15.377	33,9
Rusya Federasyonu	13.787	16.838	19.414	13.236	29,1
Almanya	4.264	5.830	7.161	3.852	8,5
Çin	2.310	3.308	5.600	2.734	6,0
Polonya	2.109	2.920	4.279	2.170	4,8
Kazakistan	966	1.687	3.119	2.034	4,5
Beyaz Rusya	1.255	1.445	2.810	1.693	3,7
Özbekistan	418	546	2.118	1.641	3,6
ABD	880	1.408	2.813	1.289	2,8
İtalya	1.466	1.789	2.432	1.140	2,5
Fransa	991	1.332	1.684	974	2,1
Türkiye	769	972	1.950	952	2,1
Türkmenistan	3.492	4.707	5.632	718	1,6
Macaristan	802	1.241	1.282	678	1,5
Hollanda	640	881	1.283	678	1,5
İngiltere	621	886	1.374	651	1,4
Diğer ülkeler	17.158	14.909	22.701	10.974	24,2

Kaynak: www.trademap.org

Dış Ticaret Politikası ve Vergiler

Dış Ticaret Politikası

Ukrayna, 16 Mayıs 2008 tarihinde Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olmuştur.

Ukrayna AB ile imzaladığı Ortaklık Anlaşması çerçevesinde AB ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmasına yönelik görüşmeler devam etmektedir.

Tarifeler ve Diğer Vergiler

4 Aralık 2010 tarihinde yürürlüğe giren yeni vergi mevzuatı birçok alanda değişiklikler getirmektedir. 2014 yılında kadar kademeli olarak, kurumlar vergisi % 25'ten % 16'ya, KDV'nin % 20'den %17'ye düşürülecektir. Önceki mevzuata göre yürürlükteki vergilerin iki katı vergi ödemek durumunda olan yabancı uyruklu kişiler bundan böyle Ukrayna vatandaşlarıyla aynı vergi oranlarına tabi olacaklardır.

Yeni vergi yasası birçok alanda olumlu değişiklikler getirirse de bazı olumsuz uygulamalar halen devam etmektedir. Örneğin; ürün, iş, hizmet ve ticari marka tanıtım masrafları ile yeni iş kurulumu ve yatırım sırasında yapılan bir çok harcama (inşaat, ekipman alımı vs.) sırasında ödenen KDV'ler vergiden düşülememekte; Ukraynalı olmayan firmalara ödenen, şerefiye, danışmanlık, reklam, pazarlama ve mühendislik ücretleri ise sınırlı bir şekilde vergiden düşülebilmektedir.

İthalat işlemleri sırasında alınan vergiler: gümrük değeri üzerinden veya ölçü birimi (kg, adet, çift vb.) üzerinden alınan Gümrük Vergisi, Özel Tüketim Vergisi (sadece özel tüketim vergisine tabi olan mallar için), gümrük değeri üzerinden alınan Katma Değer Vergisi ve gümrük işlemleri için alınan ücretlerdir.

Sigara ve diğer tütün mamulleri, kahve, alkollü içkiler, çikolata, havyar ve otomobil ile ithal edilen araba lastiği, petrol ürünleri, video ve kameralar, müzik setleri, televizyon, av tüfekleri, mücevherat, kürk ve deri giyim eşyası gibi mallardan değişen oranlarda Tüketim Vergisi alınmaktadır.

Tüketim vergisi alkol ve alkollü içecekler, tütün mamulleri, otomobiller ve petrol mamülleri ithalatında uygulanmaktadır. Ukrayna gümrük tarife cetveli yaklaşık 11.000 kalemden oluşmaktadır. Gümrük vergilerinin büyük kısmı ad valorem (değer üzerinden) olarak uygulanmakta, bununla birlikte 1.655 tarife pozisyonu için özel ve birleşik tarifeler uygulanmaktadır. Bu özel tarifelerin yaklaşık olarak üçte biri Ukrayna'da üretilmekte olan tarımsal ürünlerin ithalatında uygulanmaktadır. Hububat, kümes hayvanları, şeker ve bir kısım sebzeler bu şekilde korunmakta olan ürünlerden bazılarıdır.

Malın Gümrüklenmiş Değeri = Malın değeri + Tüketim Vergisine Tabi ise Tüketim Vergisi + Gümrük Vergisi + Bu Toplam üzerinden %20 KDV.

Ukrayna Bakanlar Kurulu'nun, Ukrayna vatandaşları ve yabancılar tarafından Ukrayna'ya getirilen eşyayla ilgili olarak aldığı karara göre, gerçek kişiler tarafından refakatli bagajda (sözlü şekilde beyan edilirse) ve refakatsiz bagajda ve vatandaş adreslerine uluslararası posta gönderileri ile gönderilen gümrük değeri 200 Avro'yu ve ağırlığı 50 kg'ı geçmeyen malların, Ukrayna gümrük sahasına getirilmesi vergiye tabi bulunmamaktadır.

Tarımsal ve hayvansal menşeli bazı gıda mamüllerinin toplam 50 \$'ı aşmamak şartıyla yolcu beraberinde eşya olarak gümrüksüz ithaline izin verilir.

Gümrük giriş kapılarında, değeri 100 \$'ı aşmayan mal ve diğer eşyalarla ilgili gümrük işlemlerinin yapılması için ücret alınmaz: Değeri 100 ila 1 000 \$ arasında olan mal ve diğer eşyalarla ilgili gümrük işlemleri için 5 \$ karşılığı ücret alınır. Malın gümrük değerinin 1 000 \$'ı aşması halinde, toplam 1 000 \$'ı aşmamak üzere gümrük değerinin %0,2'si nispetinde ücret alınır.

Ukrayna'dan transit olarak geçen gümrük vergisi ve resimleri toplamı 50 000 \$'ı aşan mallar, Ukrayna'yı terkedeceği gümrük kapısına kadar Ukrayna güvenlik birimlerinin refakatinde gönderilir. Bu refakat işlemi için yaklaşık 2 000 \$ masraf ve harcırah talep edilmektedir.

Ukrayna'dan transit olarak geçen yük taşıtlarının giriş gümrük müdürlüklerine, taşıdıkları malların her çeşidi için ayrı beyanname vermeleri gerekir. Aksi takdirde haklarında eksik beyan veya kaçakçılık suçlaması ile hukuki soruşturma başlatılır.

Tarife Dışı Engeller

Ukrayna dışında üretilen bir mamülün Ukrayna'ya ithalinde her sevkiyat için ithalatçı firma tarafından standart sertifikası alınabileceği gibi, gümrük makamlarına ibraz edilmek üzere üretici firma tarafından 1 veya 3 yıl süre ile geçerli sertifika da alınabilmektedir. Bu sertifikalardan bir yıl geçerli olanı, üretim koşulları ve bu koşullarla üretilen mamülün GOST Ukrayna standartlarına uygunluğu incelenerek verilir. Üç yıl için geçerli olan sertifika ise kalite sistemi ve denetimi incelenerek verilir. Bu incelemeler, ilgili üretici firmanın Ukrayna Devlet Düzenleme ve Tüketici Politikaları Komitesine veya bu Komiteye bağlı birimlere yapacakları başvuru üzerine ilgili ülkeye uzman gönderilerek yapılır.

Başvuru yapılırken, başvuru formunun İngilizce ve Rusça doldurulduktan sonra başvuru formu ile birlikte üretici firma tarafından üretilen mamüllerle ilgili genel bilgileri içeren (firmanın adı ve adresi, çalışan işçi sayısı, üretim metodu, üretilen mamülün cinsi ve markası, üretilen mamülün çeşitleri,

mamulün içerdiği maddeler, kalite değerlendirme bölümünde kaç kişi çalıştığı, varsa kalite belgesi, eğer kalite belgesi alınmamış ise hangi kalite standardına göre kalite denetiminin yapıldığı gibi ürün hakkındaki genel tanıtıcı bilgiler) beyan ve dökümanların eklenmesi ve bir üst yazıyla birlikte belirtilen adrese faks ile gönderilmesi gerekmektedir.

İhraç ürünlerinin Ukrayna'ya yapılan ithalatında bir yıl geçerli uygunluk belgesi alınması için müracaat edilecek laboratuvar adresi aşağıda belirtilmektedir.

Başvuruyu müteakiben sözkonusu laboratuvarca yapılacak ön inceleme sonucu firmaya bildirilmekte, söz konusu laboratuvar ile yapılacak sözleşme sonrasında Türkiye'de yerinde inceleme yapmak üzere ekspertiz gönderilmektedir.

Uzmanların yol, konaklama ve iase giderleri başvuru sahibi firmaya ait ekspertiz ücreti, inceleme yapılacak üretim yerinde çalışan işçi sayısına göre belirlenmektedir.

Fabrikada ürün konusunda yapılacak inceleme için anılan kuruluşa ödenecek ücret, malın cinsine, çeşidine ve yatırımın büyüklüğüne göre 3.000-10.000 ABD Doları arasında değişmektedir.

Ukrayna'da standartların geliştirilmesi ve karşılıklı olarak tanınması konusundaki çalışmalar son yıllarda hız kazanmış bulunmakla birlikte, standartlar alanındaki belirsizlik ve uygulamalar ticarete bir takım sorunlara yol açabilmektedir. Mevcut uygulamada, Ukrayna makamları şayet bir standarda uyum Ukrayna'nın imzalamış olduğu uluslararası bir anlaşma ile zorunlu kılınmamış ise, yabancı uygunluk sertifikalarını kabul etmemektedirler. Ukrayna standardizasyon kuruluşu olan Derzh SpozhyvStandart 106 akredite ürün sertifikalandırma organına sahip bulunmaktadır. Diğer taraftan Ukrayna'da kar amaçlı çalışan pek çok sertifika kuruluşu bulunmaktadır. Pek çok ürün için yerel ve bölgesel yetkililer ile belediyelerin farklı belgeler talep etmesi sistemi karmaşık hale getirebilmektedir.

UKRMETRTESTSTANDARD
UKRAINIAN STATE RESEARCH AND PRODUCTION CENTER OF STANDARDIZATION, METROLOGY,
CERTIFICATION AND PROTECTION OF CONSUMERS' RIGHTS
4, Metrologicheskaya Str., 03143, Kiev, Ukraine
Tel. +38 044 526-52-29
Fax: +38 044 526-42-60
e-mail: ukrscsm@ukrscsm.kiev.ua
URL: http://www.ukrscsm.kiev.ua

DERZHSPZHIVSTANDARD
STATE COMMITTEE OF UKRAINE FOR TECHNICAL REGULATION AND CONSUMER POLICY
174 Gorkiy Str., Kiev-150, 03680 Ukraine
Tel. +38 044 226-29-71
+38 044 528-92-05
Fax: +38 044 528-56-00
e-mail: dssu@dssu.gov.ua
URL: http://www.dssu.gov.ua

Türkiye ile Ticaret

Genel Durum

2008 yılında 8,2 milyar dolar düzeyine ulaşan Türkiye-Ukrayna ticaret hacmi, 2009 yılında dünya genelinde yaşanan mali krizin etkisi ile 2009 yılında bir önceki yılın aynı dönemine göre yarı yarıya düşmüş ve 4,1 milyar dolar olmuştur.

Türkiye-Ukrayna Dış Ticaret Değerleri (Milyon Dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	İkili Ticaret Hacmi	İkili Ticaret Dengesi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)
1992	36	90	126	-54	39,8
1993	37	473	510	-435	7,9
1994	76	535	611	-459	14,3
1995	199	856	1.055	-658	23,2
1996	268	762	1.029	-494	35,1
1997	337	918	1.255	-581	36,7
1998	274	989	1.263	-714	27,7
1999	226	774	1.000	-548	29,2
2000	258	982	1.240	-723	26,3
2001	289	758	1.047	-468	38,2
2002	313	991	1.304	-678	31,6
2003	445	1.332	1.776	-887	33,4
2004	576	2.509	3.085	-1.934	22,9

2005	821	2.651	3.472	-1.830	31,0
2006	1.121	3.059	4.180	-1.938	36,7
2007	1.481	4.519	6.000	-3.038	32,8
2008	2.188	6.106	8.294	-3.919	35,8
2009	1.033	3.157	4.190	-2.123	32,7
2010	1.262	3.830	5.092	-2.568	33,0

Kaynak: TÜİK

Ukrayna'ya ihracatımızda aylık veriler için tıklayınız.

Türkiye'nin Ukrayna'ya İhracatında Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

	2007	2008	2009	2010
TOPLAM	1.481	2.188	1.033	1.262
0805 Turunçgiller (taze/kurutulmuş)	68	79	90	127
2710 Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	64	103	78	68
8703 Otomobili, steysin vagonlar, yarış arabaları	125	377	36	53
6006 Diğer örme mensucat	18	30	23	32
3920 Plastikten diğer levha, yaprak, pelikül ve lamalar	32	41	24	30
7322 Isıtması elektrikle olmayan demir-çelik radyatör, jeneratörler	29	43	20	28
5702 Dokunmuş halılar, yer kaplamaları (kilim, sumak, karaman vb)	4	56	22	28
4818 Tuvalet kağıtları, kağıt havlu, mendil, kumaş, masa örtüsü vb	18	32	30	27
2008 Başka yerinde belirtilmeyen meyve ve yenilen diğer bitki parçaları konserveleri	17	21	16	23
2902 Siklik hidrokarbonlar	0	0	0	21
3401 Sabunlar, yüzey aktif organik maddeler	21	28	20	21
0702 Domates (taze/sogutulmuş)	2	13	25	20
8418 Buzdolapları, dondurucular, soğutucular, ısı pompaları	45	31	12	20
8302 Adi metallerden donanım, tertibat vb. Eşya	13	14	10	19
8536 Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı	15	20	14	18
8516 Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar (şofbenler)	15	21	11	17
7113 Kıymetli metaller ve kaplamalarından mücevherci eşyası	8	11	3	17
5407 Sentetik iplik, monofil, şeritlerle dokumalar	12	20	13	16
5801 Kadife, pelüş ve halkalı (tırtıl mensucat)	36	42	14	14
3917 Plastikten tüpler, borular, hortumlar; conta, dirsek, rakor vb	20	29	14	14
Diğer ürünler	918	1.177	559	648

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin Ukrayna'dan İthalatında Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

	2007	2008	2009	2010
TOPLAM	4.519	6.106	3.157	3.830
7207 Demir/alaşimsız çelikten yarı mamuller	779	955	687	635
7208 Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri-genişlik 600mm. Fazla	1.178	1.580	368	537
7202 Ferro alyajlar	300	408	106	257
2710 Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	196	90	175	224
7204 Demir/çelik döküntü ve hurdaları, bunların külçeleri	160	234	160	208
3102 Azotlu mineral/kimyasal gübreler	324	499	152	184
2814 Saf amonyak/amonyağın sulu çözeltileri	104	212	62	172
1512 Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	50	345	256	164
2701 Taşkömürü; taşkömüründen elde edilen briketler, topak vb. Katı yakıtlar	91	124	102	163

1200 Aygıçığı toplama	55	15	50	147
7201 Dökme demir (pik) aynalı demir (kütle, blok vb. İlk şekillerde)	155	251	119	108
2601 Demir cevherleri ve konsantreleri	56	64	100	96
4403 Yuvarlak ağaçlar	69	72	59	87
1205 Rep/kolza tohumları	61	74	42	80
2306 Bitkisel yağların üretiminden (23.04-05' hariç) arta kalan küspe ve katı atıklar	30	26	24	72
7209 Demir/çelik yassı mamul, soğuk haddelenmiş kaplanmış (600mm. Den geniş)	124	86	42	68
7211 Demir/çelik yassı hadde mamul (< 600mm. Geniş, kaplamasız)	55	100	42	67
4401 Yakmaya mahsus ağaçlar; yonga, talaş, döküntü, kırıntı vb	55	50	29	53
2302 Hububat ve baklagillerin kepek, kavuz ve diğer kalıntıları	42	44	22	35
7213 Demir/çelik filmaşın (sıcak haddelenmiş, rulo halinde)	44	63	21	35
Diğer ürünler	611	816	527	460

Kaynak: TÜİK

İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

Türkiye ile Ukrayna arasındaki ticari ilişkilerin temel dayanağı, Türkiye ile Ukrayna arasında 4 Mayıs 1992 tarihinde imzalanan ve 20 Nisan 1994 tarihinde yürürlüğe giren Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşmasıdır.

Söz konusu Anlaşma çerçevesinde kurulmuş bulunan Türkiye-Ukrayna Karma Ekonomik Komisyonu I. Dönem Toplantısı 25-27 Kasım 1996 tarihlerinde Ankara'da yapılmış. II. Dönem Toplantısı 13-16 Aralık 2000 tarihlerinde Kiev'de. III. Dönem Toplantısı ise 29 Ocak-1 Şubat tarihlerinde Ankara'da yapılmıştır.

Türkiye-Ukrayna Karma Ekonomik Komisyonu IV. Dönem Toplantısı 2004 yılı Şubat ayında Kiev'de düzenlenmiştir. Komisyonun V. Dönem Toplantısı ise Ukrayna Devlet Başkanı Victor Yuşenko'nun ülkemize gerçekleştirdiği resmi ziyaret esnasında 4-6 Haziran 2005 tarihinde Ankara'da düzenlenmiştir. Türkiye-Ukrayna Karma Ekonomik Komisyonu VI. Dönem Toplantısı 27-29 Mart 2007 tarihlerinde Kiev'de düzenlenmiştir.

Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması. 30 Mayıs 1994 tarihinde Kiev'de imzalanmış ve 27 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması ile Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması. Ukrayna Cumhurbaşkanı'nın 27-29 Kasım 1996 tarihlerinde. Türkiye'ye ziyaretleri esnasında Ankara'da imzalanmıştır.

Söz konusu anlaşmaların yürürlüğe girmesiyle birlikte iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin hukuki çerçevesi tamamlanmış bulunmaktadır.

İlki 1991 yılı Mart ayı içinde dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından gerçekleştirilen Ukrayna'ya en üst düzeydeki resmi ziyaretler. müteakip yıllarda karşılıklı olarak devam etmiş ve gerek Cumhurbaşkanı gerekse Başbakanlar ve Bakanlar seviyesindeki resmi ziyaretler sırasında iki ülke yöneticileri siyasal, sosyal, askeri ve kültürel alanlarda olduğu gibi ticari ve ekonomik alanda da birçok anlaşma ve protokole imza atarak her alandaki işbirliğinin gelişebilmesi için yasal zemini oluşturmuşlardır.

Ukrayna Cumhurbaşkanı Leonid Kuchma'nın 22-24 Kasım 2000 tarihlerinde Türkiye'yi resmi ziyaretleri sırasında; Türkiye-Ukrayna Ortak Bildirisi; T.C. Hükümeti ile Ukrayna Bakanlar Kurulu Arasında Nükleer Kazaların Erken Bildirimi ve Nükleer Tesislere İlişkin Anlaşma; Türkiye ile Ukrayna Arasında Hukuki Konularda Adli Yardımlaşma ve İşbirliği Anlaşması; T.C. Adalet Bakanlığı ile Ukrayna Adalet Bakanlığı Arasında İşbirliğine İlişkin Protokol; T.C. Sağlık Bakanlığı ile Ukrayna Sağlık Bakanlığı Arasında İlaç ve Ezcacılık Alanında İşbirliğine İlişkin Protokol; T.C. Hükümeti ile Ukrayna Hükümeti Arasında Askeri-Teknik Alanda Bilgi ve Belgelerin Değişimi Anlaşması; T.C. Ulaştırma Bakanlığı ile Ukrayna Bilişim ve Haberleşme Devlet Komitesi Arasında Posta ve Haberleşme Alanlarında İşbirliği Anlaşması; Anadolu Ajansı (AA) ile Ukrayna Milli Haber Ajansı (Ukrinform-DİNAU) Arasında İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır.

Bu çerçevede, Türkiye ve Ukrayna arasında ticari ve ekonomik alanda bugüne kadar imzalanan anlaşma ve protokoller aşağıda belirtilmiştir.

- Ticari İlişkilerin Geliştirilmesine Dair Protokol
- İş Konseyi Kurulmasına Dair Anlaşma
- Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması
- Teknik, Bilimsel ve Ekonomik İşbirliği Protokolü (Tarım Bakanlıkları arasında)
- Enerji İşbirliği Anlaşması
- Turizm Alanında İşbirliği Anlaşması
- Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması
- Karma Ekonomik Komisyonu I. Dönem Toplantısı Protokolü
- TSE ve Ukrayna Devlet Standardizasyon, Metroloji ve Belgelendirme Komitesi Arasında İşbirliği Anlaşması

- Veterinerlik Alanında İşbirliği Anlaşması
- Ticari Deniz Taşımacılığı Anlaşması
- Hava Taşımacılığına İlişkin Protokol
- Hava Taşımacılığı Anlaşması
- Gümrük İşbirliği ve Karşılıklı İdari Yardıma İlişkin Anlaşma
- Gümrük Müsteşarlığı ile Ukrayna Devlet Gümrük Komitesi arasında Protokol
- Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması
- Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması
- İşadamları ve Kamyon/Otobüs Şoförleri için Müteaddit Vize Verilmesine Dair
- 20 milyon Dolar'lık Türk Eximbank Kredi Anlaşması
- Türkiye-Ukrayna Ortak Bildirisi (Cumhurbaşkanları arasında)
- Karma Ekonomik Komisyonu II. Dönem Toplantısı Protokolü
- Karma Ekonomik Komisyonu III. Dönem Toplantısı Protokolü
- Karma Ekonomik Komisyonu IV. Dönem Toplantısı Protokolü
- Karma Ekonomik Komisyonu V. Dönem Toplantısı Protokolü
- Karma Ekonomik Komisyonu VI. Dönem Toplantısı Protokolü
- Türkeximbank ile Ukrayna Eximbank arasında Protokol (Ukrayna'ya yapılacak ihracatlarda kullanılacak üzere Türkeximbank tarafından 20 milyon ABD Doları tutarında kredi açılmasına yönelik)
- Türkiye-Ukrayna Ortak Eylem Planı

İki ülke arasında, bunların dışında diğer alanlarda imzalanmış birçok anlaşma ve protokol bulunmaktadır.

Türkiye-Ukrayna Yatırım İlişkileri

1 Ocak 2009 itibarı ile Ukrayna'daki Türk yatırımlarının tutarı 129,2 \$'dır. Gıda sektöründe faaliyet gösteren KBF Ülker, GSM operatörü Life vb. Türk firmaları üçüncü ülkeler üzerinden yatırımında buldukları için toplam yatırım tutarına dahil edilmemiştir. Bu nedenle gerçekte Türkiye'nin ülkedeki yatırım tutarı daha fazladır. Altınbaş Holding'e ait Creditwest ile Fiba Holding'e ait CreditEurope bankaları Şubat 2007'de faaliyete geçmiştir.

Ukrayna'daki firmalarımızın tamamını yakını KOBİ niteliğinde olup, ağırlıklı olarak gıda ve içecek, temizlik malzemeleri, hazır giyim, orman ürünleri, maden ve metal, inşaat ve inşaat malzemeleri alanında faaliyet göstermektedir.

Şubat 2001 de Efes Pilsen Bira Grubu, Ukrayna'nın Odesa şehrinde bulunan Chernomor Bira Fabrikası'nın %51 hissesini alarak bu fabrika ile ortak yatırım gerçekleştirmiş bulunmaktadır. 2004 yılında Efes Ukrayna'daki pazar payını artırmak amacıyla yeni Ukrayna'lı ortak arayışı içine girmiştir. Ancak, daha sonra bu kararından vazgeçerek Ukrayna'daki üretimine son vermiştir. Efes Ukrayna pazarına Rusya Federasyonu'ndaki fabrikasından ihracat yoluyla mal verecektir. Evyap A.Ş. ise 2001 yılında İliçevsk şehrinde sabun üretimi yapmaya başlamıştır. Aynı sektörde Beta Temizlik Malzemeleri Dnipropetrovsk şehrinde Olvia Beta firması ile ortak yatırım gerçekleştirerek sabun, deterjan, temizlik ürünleri, hijyenik ped üretimi yapmaya başlamıştır. 2004 yılında Procter and Gamble bu tesisi satın alarak Ukrayna pazarına girmiştir.

2003 yılı sonlarına doğru Turkcell, DCC isimli Ukrayna firmasının %51'ini 50 milyon ABD Dolarına satın alarak Ukrayna cep telefonu pazarına girmiş bulunmaktadır. 2004 yılı sonlarına doğru Turkcell 'Life' markasıyla Ukrayna'da GSM operatörü olarak hizmet vermeye başlamıştır. Pazarda yeni bir servis sağlayıcının yer alması ile birlikte rekabet artmıştır. Daha önce cep telefonu piyasasında belli bir yer edinmiş olan Kievstar ve UMC adlı cep telefonu hizmet vericileri ürünlerini çeşitlendirme yoluna gitmişlerdir. 2008 yılı sonu itibarıyla Life abone sayısı 11 milyona ulaşmıştır. Halihazırda pazarın %20'sini elinde bulundurmaktadır.

1 Ocak 2009 itibarıyla Ukrayna'daki Türk yatırımlarının tutarı 127,9 Milyon ABD Dolarıdır (574 firma). Gıda sektöründe faaliyet gösteren KBF Ülker, GSM operatörü Life vb. Türk firmaları üçüncü ülkeler üzerinden yatırımında buldukları için bu tutara dahil edilmemişlerdir. Altınbaş Holding'e ait Creditwest ile Fiba Holding'e ait CreditEurope bankaları Şubat 2007'de faaliyete geçmiştir.

Ukrayna'daki Türk inşaat firmalarının faaliyetleri, Ukrayna'nın içinde bulunduğu sermaye yetersizliği nedeniyle istenilen düzeyin gerisinde kalmaktadır. Ukraynalı işverenlerin ödemeleri bazen geciktirmesi müteahhit firmalarımız ile sorunlar yaşanmasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte her geçen gün Ukrayna pazarına ilgi duyan firmaların sayısı artmaktadır. 2008 yılı Haziran ayı itibarıyla Türk firmalarının Ukrayna'da üstlendikleri müteahhitlik hizmetlerinin toplam tutarı 995,2 milyon dolardır. Bu tutarın 316,3 milyon dolarlık kısmı tamamlanmıştır. Bu çerçevede, 678,9 milyon dolarlık taahhüt işi devam etmektedir. Devam eden işler arasında konut, iş merkezi, otel, stadyum, köprü ve yol inşaatı yer almaktadır. Buna karşın, 2008 yılı sonunda meydana gelen küresel kriz neticesinde krizin en çok etkilediği ülkelerin başında gelen Ukrayna'da özellikle inşaat sektöründe büyük bir durgunluğa girilmiş ve mevcut başlamış bir çok iş finans eksikliğinden dolayı durdurulmuştur.

Ukrayna'da Türk firmaları tarafından üstlenilen belli başlı projeler arasında köprü inşaatı (Doğuş Grubu), stadyum inşaatı (ENKA) ile çeşitli otel, iş merkezi ve konut inşaatları yer almaktadır. Kiev Uluslar arası Havalimanı İnşaatı (Japon kredisi ile Doğuş Grubu) havalimanının yapılacağı bölgedeki yönetimin ortaya koyduğu sözleşme dışı bir takım talepler dolayısıyla bir türlü başlayamamıştır.

İki Ülke Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar

27 Mart 2007 tarihinde Ukrayna'nın Türkiye menşeli ev tipi buzdolaplarına yönelik açmış olduğu anti-dampına soruşturma neticesinde 7 Şubat 2008 tarihinden itibaren % 97.7 oranında

anti-damping vergisi yürürlüktedir.

Ukrayna, Türk menşeli düz cam (27.08.2009), sivil hava taşıtlarında kullanılanlar dışındaki buzdolabı ve dondurucular (06.05.2010) ile petrol yağ ve gazlarına (29.01.2011) yönelik olarak korunma önlemleri soruşturması açmıştır. İlgili soruşturmalar devam etmektedir.

Konuyla ilgili detaylı bilgi Dış Ticaret Müsteşarlığı web sitesinden edinilebilir.

<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=1542&icerikID=1661&dil=TR>

İki Ülke Arasındaki Müteahhitlik İlişkileri

Ukrayna'daki Türk inşaat firmalarının faaliyetleri, Ukrayna'nın içinde bulunduğu finansal sıkıntılar nedeni ile yeterli seviyeye ulaşamamıştır. Finansal yetersizlikler müteahhit firmalarımız ile Ukraynalı işverenler arasında zaman zaman sorunlar yaşanmasına sebep olmaktadır. Buna rağmen Ukrayna pazarına ilgi duyan firmaların sayısı giderek artmaktadır. 2008 yılı Haziran ayı itibarı ile Türk firmalarının Ukrayna'da üstlendikleri müteahhitlik hizmetlerinin toplam tutarı 995,2 milyon \$'dır. Bu tutarın 316,3 milyon \$'lık kısmı tamamlanmıştır. Bu çerçevede, 678,9 milyon \$'lık taahhüt işi devam etmektedir. Devam eden işler arasında konut, iş merkezi, otel, stadyum, köprü ve yol inşaatı yer almaktadır. 2008 yılı sonunda başlayan küresel mali kriz Ukrayna'da özellikle inşaat sektöründe büyük bir durgunluğa neden olmuş ve devam etmekte olan çok sayıda iş finans eksikliğinden dolayı durdurulmuştur.

Ukrayna'da Türk firmaları tarafından üstlenilen belli başlı projeler arasında köprü inşaatı (Doğuş Grubu), stadyum inşaatı (ENKA) ile çeşitli otel, iş merkezi ve konut inşaatları yer almaktadır. Kiev Uluslararası Havalimanı İnşaatı (Japon kredisi ile Doğuş Grubu) henüz başlayamamıştır.

2012 Avrupa Futbol Şampiyonası'nın (Euro 2012) Ukrayna-Polonya ev sahipliğinde yapılacak olması önümüzdeki dönemde Türk müteahhitlik firmaları için yeni iş imkanları doğabileceği anlamına gelmektedir.

► Pazar ile İlgili Bilgiler

Dağıtım Kanalları

Ukrayna pazarına ilgi duyan firmalarımızın bu dönemde Ukrayna'daki dağıtım ağlarını gözden geçirmeleri ve güçlendirmeleri, gelişen pazarda yerlerini sağlamlaştırmaları açısından önem taşımaktadır. Yine firmalarımızın pazardaki konularını iyi tespit ederek, marka ya da ürünün rakiplerinden farklı kılacak çalışmalarla mallarını pazara sunmaları, malın katma değerini yükseltecektir.

Ukrayna'da tüm sektörler gözönüne alındığında ticaret yapan firmaların genelde işletme sermayesinin düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Ukrayna içinde faaliyet gösteren toptancıların tercihi gümrüklemiş malları almak, yani bir başka deyişle ihracatçının kendi bulunduğu yerde ithalat işlemleri ile uğraşmadan ithal ürünlere erişmektir. Ayrıca, toptancılar ve ithal mal satan Ukrayna firmaları, işletme sermayeleri az olduğu için, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, küçük partiler halinde mal almaktadırlar.

İhracatçı amaçlayan firmaların Ticaret Müşavirliği'nden aldıkları adreslere ürünlerini tanıtıcı Rusça ya da Ukraynaca bir mektup göndermeleri ve bu mektubu yine aynı dillerde hazırlanmış kataloglarla desteklemeleri ilk irtibatın kurulmasında büyük önem taşımaktadır. Ukrayna'da resmi dil Ukraynaca olmakla birlikte ticari işlemlerde ve günlük hayatta Rusça kullanılmaktadır. İngilizce dilinin ticari iletişimde yeri pek bulunmamaktadır. Firmaların yaptıkları sözleşmelerde geçerli olan dil Ukraynaca ya da Rusçadır. Herhangibir uyumsuzluk durumunda diğer dillerde yazılan sözleşmelerin bir hükmü bulunmamaktadır. Bu nedenle, sözleşmelerin Ukraynaca veya Rusça metinlerinin çok iyi incelenmesi gerekmektedir.

İhracatçı firmaların Ukrayna'da yerleşik firmalarla irtibat ile eşzamanlı olarak yapabilecekleri diğer bir faaliyet ise ürünleri ile ilgili milli katılım organizasyonu düzenlenen veya bireysel olarak Ukrayna'daki uluslararası fuarlara katılmaktır. Fuarlara katılım esnasında irtibat kurulan firmalar fuar standına davet edilerek ya da yerel firmalar ziyaret edilerek ticari ilişkilerin geliştirilmesi mümkün bulunmaktadır. Ancak, fuarlara katılımdan sonra veya firmalara e-posta yoluyla ürün bilgisi gönderildikten sonra Ukrayna firmalarından hemen cevap alınamayabilmektedir. Bu konuda biraz sabırlı olunmasında yarar vardır.

İhracatçı firmaların ilk ihracat bağlantıları esnasında genelde küçük deneme miktarları ile pazara girmeleri, ticaret ortaklarının güvenilirliğini sına ve pazarı daha iyi tanıyıp, malı ve satış şartlarını buna göre değiştirme imkanı verecektir.

Ukrayna'da ticaret yapan firmaların önemli bir bölümü akreditif kullanmak istememektedirler. Bu nedenle ithalatçının güvenilirliği önem kazanmaktadır. Ticaret Müşavirliği'nce, Müşavirliğe başvuran ihracatçı firmaların ihracat yapacakları firmaların buldukları bölgedeki Ticaret ve Sanayi Odası'na üye olup olmadıkları, ilgili Odalar nezdinde araştırılmaktadır. Ancak, Ukrayna'da Odalara üyelik zorunluluğu bulunmadığından Odaların üye sayıları çok düşüktür. Ayrıca Odaların üyeleri arasında da ticari teamüllere uygun hareket etmeyen firmalar olabilmektedir.

Ukrayna pazarında kalıcı olmak isteyen ihracatçıların belli bir kaliteden ödün vermeden malı Ukrayna'da alıcılara teslim edebilmeleri rakiplerinin önünde yer almalarını sağlayacaktır. Bu nedenle, firmaların burada bir depo ve tanıtım mağazası kurarak ve göreceli olarak küçük miktarlarda alım yapan yerel toptancıların ya da perakendeci firmaların stok ve gümrükleme maliyetlerinin de bir kısmını üstlenerek, malları pazarlamaları uygun bir yöntem olacaktır. Rekabet nedeniyle karşılaşılması muhtemel sorunları

en aza indirmek amacıyla özellikle aynı mal grupları yerine birbirini tamamlamayan mal gruplarını üretilip satan ihracatçıların Ukrayna'da ortak depo ve tanıtım mağazası kurmaları işletme maliyetlerini önemli oranda azaltacaktır.

Ukrayna'da iş görüşmelerinin somut bir amacı olmalıdır. Bir başka deyişle yalnızca tanışmak amacı ile iş görüşmesi yapılması yerine, görüşmenin amacı iş ile ilgili somut bir teklif getirilmesi olmalıdır. Görüşmelerde verilebilecek en iyi hediye ise gelinen ülkeye özgü bir hediyelik eşya olabilir.

Türkiye'den yapılan ithalatta ve Türkiye'ye yapılan ihracatta ucuz olması nedeniyle çoğunlukla denizyolu olmak üzere karayolu ve uçak kargosu da kullanılmaktadır.

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları: Ukrayna 1993'ten bu yana buluşlar, endüstriyel dizaynlar, tohumlar, sığır yetiştiriciliği vb. üzerine patentlerle ilgili yasal düzenlemeler yanında markalar, telif hakları ve düzenlemeleri yapmıştır.

Paris ve Madrid Birliklerine üye olan Ukrayna, Patent İşbirliği Anlaşması ile Evrensel Telif Hakları Konvansiyonuna taraftır. Edebi ve Sanatsal Eserlerin korunmasına dair Bern Konvansiyonunu da onaylamıştır.

Tüketici Tercihleri

Ulaştırma ve Taşımacılık Maliyetleri

İşadamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Pasaport ve Vize İşlemleri

Ukrayna hükümeti resmi pasaporta vize uygulamamaktadır. Sivil pasaporta uygulanan prosedür ise aşağıdaki gibidir.

İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale, İzmit, Adapazarı, Bursa, Bilecik, Balıkesir, Manisa ve İzmir illerinde oturan kişiler yalnızca Ukrayna'nın İstanbul Başkonsolosluğu'na, diğer illerimizde oturanlar yalnızca Ukrayna Ankara Büyükelçiliği'nin Konsolosluk Şubesi'ne başvurabilirler.

Vize başvuruları hafta içi her gün saat 9.15 ile 12.30 arası kabul edilir. İş vizesi için ibraz edilmesi gereken belgeler:

Ukrayna tarafından:

- >Davet eden şirketin faaliyet belgesi (devlet kuruluşları hariç)
- > Davetiyeleri imzalayan kişinin pasaport fotokopisi

Türk tarafından:

- >Ticaret Sicil Kaydı sureti (noter tasdikli)
- >Ticaret Sicil Gazetesi fotokopisi (noter tasdikli)
- >Vergi Levhası (noter tasdikli)
- >İmza Sirküleri (noter tasdikli)
- >Vize işlemlerini yürüten kişi için vekaletname (noter tasdikli)

Ayrıca taşımacılık şirketleri için gereken belgeler:

- >Şöför listesi
  - >Taşıtlar listesi (noter tasdikli)
  - > Karayolu ile Uluslararası Eşya Taşıma Yetki Belgesi (noter tasdikli)
- Yukarıdaki belgeleri içeren dosya Konsolosluğa ulaştırıldığında başvuru yapılırken sadece
- >Ukrayna'dan davetiyenin aslı
  - >Davet edilen şirketin vize verilmesi konusunda Ukrayna Büyükelçiliği Konsolosluk Şubesi'ne hitaben dilekçe
  - >Vize formu, 1 fotoğraf, pasaport
  - >Dilekçe inceleme ücretinin ödendiğine dair banka dekontu
  - >Acil Tıbbi Bakım sertifikasının fotokopisi

Ayrıca taşımacılık şirketleri için gereken belgeler:

- >Uluslararası Hamule Senedi (CMR)
- >CARNET TIR.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

Resmi tatiller

1-2 Ocak	Yeni Yıl Tatili
7 Ocak	Noel (Ortodoks Kilisesi Takvimine göre)
8 Mart	Dünya Kadınlar Günü
17-19 Nisan	Paskalya (Ortodoks Kilisesi Takvimine göre)
1-2 Mayıs	İşçi Bayramı
9 Mayıs	Zafer Günü
24-25 Mayıs	Holy Trinity (Ortodoks Kilisesi Takvimine göre)
28 Haziran	Kuruluş Günü
24 Ağustos	Ukrayna Bağımsızlık Günü
31 Aralık	Yeni Yıl Arifesi

Yerel Saat

Ukrayna GMT'den 2 saat ileridir yani Türkiye ile aynı saati kullanmaktadır.

Telefon Kodları

ÜlkeKodu:38
Kiev Alan Kodu: 044

İklim

Kuzey iklim alanının ortasında yer alan Ukrayna'da dört mevsim de yaşanmaktadır. Ülkenin güney sahillerini oluşturan Kırım bölgesi Akdeniz iklimi özelliklerine sahiptir. Kiev'de yıllık ortalama sıcaklık 7,2 °C dir, m²'ye düşen yağış miktarı ortalama 600 mm.dir. En soğuk ay -5,8 °C ortalamasıyla Ocak, en sıcak ay 19,3 °C ortalamasıyla Temmuzdur.

Genel Değerlendirme ve Öngörüler

Ukrayna ekonomisi, SSCB zamanında Birliğin ayrılmaz ve en önemli parçalarından birisi olmuştur. Birliğin dağılmasından sonra SSCB'ye bağlı diğer ülkeler gibi Ukrayna da bir ekonomik krizin içine girmiştir. Bu kriz sonrasında 1996 yılında enflasyon %80 civarına çıkmış, sanayi ve tarım sektörlerinde %10'lara varan büyük düşüşler görülmüş, dış borç ve dış ticaret açıkları artmıştır.

1997 yılında Rusya'da yaşanan ekonomik krizden fazlasıyla etkilenen Ukrayna için kötü tablo 1999-2000 yıllarından itibaren değişmeye başlamıştır. Bu yıllarla beraber yavaş ama istikrarlı bir toparlanma içerisine giren Ukrayna'da makroekonomik rakamlarla beraber tüketici davranışları da değişmeye başlamıştır. Önceleri, satın alma gücünün çok düşük olması nedeni ile ucuz mallara yönelen ve bunu da "bavul ticareti" yolu ile karşılayan halk, daha bilinçli bir tüketici hüviyeti kazanmaya başlamış ve henüz yerel tedarikçiler tarafından karşılanamasa bile daha kaliteli mal talebi ile piyasayı etkilemeye başlamışlardır.

Ukrayna'da vergi ve dış ticaret mevzuatında çok sık yapılan mevzuat değişiklikleri nedeniyle bu ülkede faaliyet gösteren firmalarımız başta olmak üzere, Türk ithalatçı ve ihracatçı firmalar yaptıkları kontratlar kapsamındaki ticari ilişkilerinde maddi zarara uğramaktadırlar.

Ukrayna'da özellikle gıda sanayii sektöründe faaliyette bulunan küçük ve orta ölçekli imalatçı firmalarımız, yerel yönetimler ile Sağlık Bakanlığının alışılmışın dışında sıklıkla yaptıkları denetimler nedeniyle zaman zaman çalışmalarını durdurma noktasına gelmektedirler.

Ukrayna'nın bazı tarım ve hayvancılık ürünleri ile madenler ve kimyasal maddelerde uyguladığı asgari ihraç fiyatı ve ön izinler, bu ülkeden ucuz ham madde temin etmeye çalışan firmalarımızın ithal maliyetlerinin artmasına sebep olmaktadır.

Bazı müteahhitlik firmalarımızın zorunluluk duydukları personeli Türkiye'den veya diğer bir ülkeden getirmek istemesi durumunda, vize, ikamet ve çalışma izni konularında yaratılan bürokratik zorluklar firmalarımızın çalışmalarını zorlaştırmaktadır.

Ukrayna, Türkiye'nin kurucu üyesi olduğu KEİ (Karadeniz Ekonomik İşbirliği)'nin kurucu üyesidir.

2008 yılında DTÖ'ye üye olan Ukrayna, en kısa sürede ekonomik ve yapısal sorunları aşabilecek ve gelişmişlik açısından Avrupa'nın sayılı ülkeleri arasında yerini alabilecek altyapıya sahiptir.

UKRAYNA TARIM VE GIDA ÜRÜNLERİ PAZARINA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME

Ukrayna'da üretilen en önemli tarım ürünleri tahıl, baklagil, patates, şeker pancarı ve ayçiçeği tohumudur. Özellikle ayçiçeği yağında olmak üzere bitkisel yağlarda BDT ülkeleri içinde en büyük üretici konumundadır.

Ukrayna'nın artan dünya tarımsal ürün fiyatlarına karşın giderek artan gıda ticaretinden pay alabilmesi için gözle görünür bir potansiyel mevcuttur.

Bir taraftan DTÖ üyeliği diğer taraftan Avrupa Birliği ile STA imzalamak için müzakerelere başlaması Ukrayna'ya ticari fırsatlar oluşturmaktadır. Bu gelişmeler Ukrayna tarım sektörünün iç ve dış pazarlarda rekabete açılması anlamına da gelmektedir. Bu bağlamda Kamu ve özel sektör rekabetçiliği geliştirmenin yollarını aramaktadırlar.

Ukrayna iş dünyası kişisel ilişkiler üzerine kurulmuştur. Hukuki altyapının henüz tam olarak yerleştirilemediği bir ekonomide, iş ilişkilerinin kalitesi ve derinliği pazara girişin anahtarı olarak görülmektedir. Yerel bir ortakla çalışmak pazara girişte önem arz etmektedir. Pazarda hali hazırda Türk firmaları faaliyette bulunmaktadır. Gerekli ilişkileri kurmuş ve pazarı tanıyan Türk firmalarıyla çalışılması pazara girişte kullanılabilir etkili bir yöntemdir. Ülke çapında dağıtım yapan firmalar yalnız Kiev de değil Dnipropetrovsk, Donetsk, Lviv, Odessa, Zaporizhzhya ve Kharviv şehirlerinde de bulunmaktadır.

Ukrayna'nın coğrafi büyüklüğü ve nüfusun görece olarak dengesiz dağılımı (Ukrayna'nın en büyük üç şehrinde nüfusun yalnızca %10'u ikamet etmektedir) ülkede toptancılık ağı oluşturmayı çok önemli kılmaktadır. Ukrayna'nın ticari altyapısı son yıllarda hızla olgunlaşmıştır. Ülkede batı tarzı dağıtım ağları giderek gelişmektedir.

Ukrayna, özellikle Kiev ve diğer büyük şehirlerde gelişen ve giderek karmaşıklaşan bir perakende sektörüne sahiptir. Özellikle gıda ve elektronik ürünler alanında uzmanlaşan perakende süpermarket zincirlerinin sayısı büyük şehirlerde giderek artmaktadır. Diğer tüketici malları genel olarak perakende outletlerde veya pazarlarda satışa sunulmaktadır.

Ukrayna'da ithalatçıların/dağıtıcıların büyük çoğunluğunun Kiev ya da Odessa'da ofisleri vardır. Limanlardaki ofisler genellikle sadece gümrük prosedürlerini uygulamak amacıyla kullanılmaktadır. Ürünler limana ulaştıktan sonra Kiev'e yollanmaktadır. Mal sevkiyatı Kiev'den gerçekleştirilmekte ve daha sonra bölgelere dağıtılmakta veya doğrudan bölgesel dağıtıcılara ulaştırılmaktadır. Bazı ithalatçı firmalar CIP Kiev olarak ürünleri ithal edip gümrük işlemlerini Kiev'de yaptırmaktadır. Batı Avrupa limanlarından gelen kamyon teslimatları çok daha pahalıdır ve nadiren tercih edilmektedir.

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2010 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2009	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2011 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye ve Rakip Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Yaş Meyve Sebze	0702	Domates	33	19,7	477	0,3	-19,8	56,3			Türkiye (77), Suriye (8), İspanya (7), Polonya (5), Hollanda (2)	BDT ülkeleri için %0, diğer ülkeler için % 10
Yaş Meyve Sebze	0805	Narenciye	231	127	863	0,3	41,0	30,0			Türkiye (43), Mısır (16), İspanya (9), Gürcistan (9), Güney Afrika Cum. (6)	BDT ülkeleri için %0, diğer ülkeler için % 0
Sert Kabuklu Meyveler	0802.22	Fındık ve Fındık Mam.	13	8,3	892	1,3	4,1	-38			Türkiye (83), Gürcistan (16), Azerbaycan (1)	BDT ülkeleri için %0, diğer ülkeler için % 0
Şekerli ve Çikolatalı Mamuller	1704	Şekerli Mamuller	18	5,3	279	0,3	-4,1	-25,9			Rusya (37), Polonya (30), Türkiye (8), Almanya (7), Çek Cum. (2)	BDT ülkeleri için %0, diğer ülkeler için % 10
Tütün	2401.10	Tütün	46	3,8	399	1,9	-74,5	-13			Türkiye (34), Yunanistan (11), Makedonya (10), Özbekistan (10), Moldova	BDT ülkeleri için %0, diğer ülkeler için % 1

											Bulgaristan (8)	
Kesme Çiçek	0603	Kesme Çiçek	28	3,2	26	0,6	-6,5	-32,9			Hollanda (38), Ekvador (26), Türkiye (21), Kolombiya (11), Kenya (2)	BDT ülkeleri için %0, diğer ülkeler için: Kasım-Mayıs arası %5, Haziran-Ekim arası %10
Şekerli ve Çikolatalı Mamuller	1806	Çikolatalı Mamuller	81	2,6	365	0,8	11,2	-42,7			Rusya (62), Polonya (15), Almanya (8), Litvanya (4), İtalya (3)	BDT ülkeleri için %0, diğer ülkeler için %5 - 10
Bitkisel Yağlar	1509	Zeytinyağı	6	0,5	64	0,18	-53,6	-5,6			İspanya (44), Türkiye (22), İtalya (20), Yunanistan (14)	BDT ülkeleri için %0, diğer ülkeler için % 10
Bisküvi	1905	Bisküvi ve Gofretler	38	0,3	487	0,8	-8,5	-41,3			Rusya (54), Polonya (14), Almanya (13), İtalya (4), Belçika (3)	BDT ülkeleri için %0, diğer ülkeler için % 10 - 12
Kuru Meyveler	0806.20	Kuru Üzüm	22	0,1	418	1,5	-98,5	15			İran (51), Türkiye (28), Özbekistan (14), ABD (3), Şili (2)	BDT ülkeleri için %0, diğer ülkeler için % 0

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TUIK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerinin verileri kullanılmıştır.

* Veriler 0 aylıktır.

Bisküvi

BİSKÜVİ VE GOFRETLER

Ukrayna'nın bisküvi ve gofret ithalatı yıldan yıla artış göstermektedir ve 2008 yılında 65 milyon dolara ulaşmıştır. Ancak 2009 yılında % 40 oranında azalarak 38 milyon dolara gerilemiştir. Türkiye'nin bu pazarda %0,4'lük çok küçük bir payı vardır. 2009 yılında Türkiye'den yapılan ithalat sadece 336 bin dolardır.

Sektörde çikolata kaplı ve sandviç bisküviler en çok tercih edilen ürünlerdir. Euromonitor verilerine göre çikolata içeren bisküvilerin gelecek dönemde en çok talep gören ürünler olması beklenmektedir. Tüm dünyayı saran sağlıklı beslenme bilinci Ukrayna'da da popülerlik kazanmaya başlamıştır. 2009 yılı ve sonrasında kalorisi düşük ürünlerin daha çok tercih edileceği öngörülmektedir. Uzun vadede yeni ürünlerin ve farklı ambalajların Ukraynalı tüketiciler tarafından tercih edileceği düşünülmektedir.

Kesme Çiçek

Kesme çiçek üretimi konusunda pazar bilgisinin kısıtlı olmasına karşın, bu ülkeye gerçekleştirilen kesme çiçek ihracatımızın artması bu ülkeyi bu alanda önemli bir pazar haline getirmektedir. Ukrayna'da kesme çiçek üretimi 1980'lerin sonlarına kadar devlet tarafından gerçekleştirilirken, serbest ekonomiye geçiş ile birlikte devlet üretim tesisleri özelleştirilmiş ve firmalar bu tesisleri modernleştirmeye başlamışlardır. Pazarda üretimin büyük bir bölümünün Kiev bölgesindeki 15 firma tarafından gerçekleştirildiği tahmin edilmektedir. CMA (Central Marketing Gesellschaft der deutschen Agrarwirtschaft mbH) tarafından 2005 yılında bir çalışmaya göre ülkenin yıllık kesme çiçek üretim kapasitesi 100-150 milyon adettir ve üretimin yarısından fazlası gülden oluşmakta, bunu karanfil ve gerbera izlemektedir. Kesme çiçeklerin önemli bir bölümü halk pazarlarında ve sokakta bulunan satış yerlerinde halka sunulmakta olup, çiçekçi dükkanları satışların yaklaşık beşte birini gerçekleştirilmektedir.

Hollanda Çiçek Konseyi'nin tahminleri itibarıyla, 2007 yılında Ukrayna kesme çiçek pazarının yaklaşık 184 milyon Avro olduğu ve kişi başı kesme çiçek tüketiminin yaklaşık 4 Avro olduğu tahmin edilmektedir. Ancak bu düşük rakama karşın ülkede gelir seviyesinin yıldan yıla yükseldiği ve bu bağlamda tüketicilerin kendileri için ve sevdiklerine daha fazla çiçek almaya devam edecekleri tahmin edilmektedir. Yerel üretimin yeterince yatırım olmaması nedeniyle belirli bir seviyede kalmasıyla önümüzdeki dönemde kesme çiçek ithalatının da artacağı öngörülmektedir. Ülkemizin kesme çiçek ihracatının ağırlıklı olarak karanfilden oluşması ve bu ülkede karanfil üretiminin sınırlı olması nedeniyle bu ürünün önemli bir potansiyel arz ettiği düşünülmektedir. Yine bu alanda ülkede Hollanda, Ekvator, Kolombiya ve Kenya önemli tedarikçiler arasında yer almakta olup, Hollanda ve Ekvator'dan ağırlıklı olarak gül, Kolombiya'dan karanfil, İsrail ve Hollanda'dan gerbera ve krizantem ithalatı gerçekleştirilmektedir. Pazar payımızın göreceli coğrafi yakınlığımız nedeniyle daha fazla artırılmasının mümkün olacağı düşünülmektedir. Ayrıca ülkemizde önemli oranda üretilen gypsophila konusunda da potansiyel olduğu düşünülmektedir.

Kuru Meyveler

KURU ÜZÜM

Ukrayna'nın 22 milyon dolarlık kuru üzüm ithalatı bulunmaktadır ve bu ithalatı gittikçe gelişme göstermektedir. İthalatın 5 milyon dolarlık kısmı ülkemizden karşılanmaktadır. Ülkemizin Ukrayna pazarında geri planda kalmasının en önemli etkenlerinden birisi pazarın ihracatçılarımızca yeterince önemsenmemiş olması ve bazı yıllarda da İran ve Özbekistan gibi ülke menşeli üzümlerin fiyatlarının ülkemiz üzümlerine göre daha düşük olmasıdır.

Son yıllarda kuru üzümü değerlendiren unlu mamul üretimindeki artışlar da Ukrayna'nın gelecekte kuru üzüm ithalatının artacağı sinyallerini vermektedir. Bu yüzden kuru üzüm kuru meyveler içerisinde Ukrayna'ya ihracat artışı sağlayabileceğimiz en önemli ürün olarak dikkate alınmalıdır.

Sert Kabuklu Meyveler

FINDIK

Global ekonomik kriz nedeniyle Ukrayna şekerli ve çikolatalı mamul üreticilerinin önemli bir şekilde etkilenmiş ve ithal edilen hammadde alımında (kakao, sert kabuklu meyveler vb.) zorlandıkları belirtilmiştir. Bu bağlamda ülkemiz stok fazlası fındık için önemli bir potansiyel oluşturabileceği düşünülmektedir.

Ülkede bira tüketimi yüksek seviyede bulunduğu için birayla birlikte çerez tüketimi popüler olmakta, tüketiciler düzenli olarak çerez tüketimlerini artırmaya devam etmektedirler. Ülkede patates/mısır cipsi tüketimi yüksek olmasına karşın, sert kabuklu meyveler tüketiciler tarafından daha sağlıklı alternatifler olarak değerlendirildiğinden tüketimi yıldan yıla artmakta ve çerezlik ürünler pazarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Sağlıklı ürünler tüketmeye özen gösteren Ukraynalı tüketiciler, sert kabuklu meyveleri aromalandırılmamış olarak tüketmeyi tercih etmekte, bu bağlamda olası tüketim kampanyalarında bu unsurun dikkate alınması ve söz konusu kampanyaların buna göre şekillendirilmesi önem arz etmektedir.

Şekerli ve Çikolatalı Mamuller

Yaşanan ekonomik kriz, özellikle 2009 Noel/ Yılbaşı döneminde Ukrayna şekerli ve çikolatalı mamuller perakende satışlarını olumsuz yönde etkilemiş ve pazardaki daralma 2009 yılının ilk yarısında devam etmiştir. 2009 yılının ilk yarısı itibarıyla şekerli ve çikolatalı mamul ithalatında da önemli bir gerileme yaşanmıştır. Söz konusu daralma şekerli mamullerde yaklaşık %50, çikolatalı mamullerde %65 oranında gerçekleşmiştir. Bu daralmadan ülkemiz ihracatı da olumsuz yönde etkilenmiş, Ocak - Ekim 2009 dönemi ihracatımızda şekerli mamullerde % 48, çikolatalı mamuller ihracatımızda bir önceki yılın aynı dönemine göre %53 düşüş kaydedilmiştir. Aynı zamanda bu mamullerin ihracatçısı konumunda bulunan Ukrayna'nın ihracatında da gerileme meydana gelmiştir.

Bu bağlamda ekonomik krize karşı, Ukrayna'da üretim yapan yerli ve yabancı firmaların önümüzdeki dönem için kapasite artırma, yeni yatırımlar yapma ve ürün çeşitlendirmesine gitmeyi hedefledikleri bilinmektedir. Ukrayna pazarının sektör için önümüzdeki dönemde de önemini koruyacağı ve konuyla ilgili tanıtım- pazarlama faaliyetlerine ağırlık verilmesinin mevcut pazar payımızın geliştirilmesi yönünden önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yaş Meyve Sebze

NARENCİYE

Ukrayna'nın narenciye ithalatında en önemli tedarikçisi Türkiye'dir. 2009 yılında 231 milyon dolar olarak gerçekleşen Ukrayna ithalatının 90 milyon doları Türkiye'den yapılmıştır. Narenciye ihracatında yaşanan lojistik kaynaklı sorunlar asgariye indirildiği takdirde pazar payımızın artırma potansiyelimiz mevcuttur.

Mısır son yıllarda soğuk hava depolu gemilerle yaptığı nakliyat sayesinde pazar payını önemli ölçüde artırmıştır. 2005 yılında Ukrayna'ya sadece 9 milyon dolar tutarında ihracat yapabilen Mısır bu ihracatını 2008 yılında 4 misline çıkararak 38 milyon dolara ulaşmıştır. Mısır'ın 2009 yılı ihracatı 37 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

DOMATES

2009 yılında Ukrayna'nın ithalat ettiği 33 milyon değerindeki domatesin 25 milyonunu ülkemizden ithal edilmiştir. Türkiye'nin 2009 yılındaki ihracat artışı % 84 olmuştur.

Domates ihracatımız düzenli olarak artış göstermekte olup, söz konusu eğilimin 2009 yılı başında da sürdüğü ve özellikle Kırım Bölgesi'nin önemli bir alıcı olduğu gerçekleştirilen araştırmalar sonucu anlaşılmıştır. Yılın ilk yarısı, Ukrayna'da gerçekleştirilen domates üretiminin havaların erken ısınmasıyla erken hasat kararı alınmış ve bu durum da pazarda ürün fiyatlarının düşmesine neden olmuştur.

Zeytinyağı

Ukrayna'nın bitkisel yağ üretim, tüketim ve ticaretinde en önemli yere sahip olan ürün ayçiçeği yağıdır. Önemli bir ayçiçeği yağı üreticisi olması itibarıyla iç pazarda zeytinyağının en önemli rakibinin ayçiçeği yağı olduğu görülmektedir. Zeytinyağı fiyatlarının ayçiçeği yağına göre yüksek kalması pazarda engel olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak özellikle büyük şehirlerde yükselmeye başlayan hayat standartlarıyla birlikte tüketicilerin kaliteli ve sağlıklı gıdalara yönelmeleri sonucu zeytinyağı ithalatının önümüzdeki yıllarda artmaya devam edeceği tahmin edilmektedir.

► Sanayi Ürünleri ve Hizmetler İhraç Potansiyelimiz

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2010 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2009	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2011 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye ve Rakip Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8703	Otomobiller	935	53	6.211	0,2	48,1	-83,7	0,0	0,0	Japonya (32), Almanya (14), İngiltere (9), Rusya (8), ABD (8)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 10 - 12
Hazır Giyim	61	Örme giyim	215	28	7.742	0,1	-45,1	-37,5	0,0	0,0	Çin (53), Türkiye (11), Beyaz Rusya (8), İtalya (4), Macaristan (3)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 8 - 12
Kağıt ve Karton Ürünleri	4818	Hijyenik kağıtlar	250	27	571	1,3	-11,9	-17,9	0,0	0,0	Polonya (49), Macaristan (13), Türkiye (9), Çek Cum. (8), Çin (3)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 0
Hazır Giyim	62	Dokuma giyim	224	18,5	4.639	0,1	-44,2	-50,4	0,0	0,0	Çin (52), Türkiye (13), İtalya (5), Rusya (4), Vietnam (4)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 8 - 12
Elektrikli Makineler ve Kablolar	8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devreleri	179	18,2	380	0,3	33,1	-27,6	0,0	0,0	Almanya (26), Avusturya (8), Rusya (8), Çin (8), Çek Cum. (6)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 0 - 5
Boru ve Bağlantı Parçaları	3917	Plastik borular	114	13,8	621	0,4	-0,6	-46,2	0,0	0,0	Almanya (20), Polonya (18), Çek Cum. (11),	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler %

											Rusya (9), Çin (8)	0 - 6,5
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8704	Kamyonlar	235	11,9	3.334	0,3	107,8	-78,3	0,0	0,0	Almanya (36), Rusya (17), Hollanda (12), Beyaz Rusya (6), Fransa (5)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 0 - 10
Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünleri	3307	Tıraş müstahzarları, deodorantlar, banyo ürünleri	91	8,9	204	1,0	3,0	-25,2	0,0	0,0	İngiltere (20), Almanya (19), Rusya (13), Polonya (11), Fransa (7)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 6,5
Ev Tekstili	6302	Yatak çarşafı, masa örtüleri, tuvalet ve mutfak bezleri	19,6	8,8	1.058	0,1	49,4	-52,7	0,0	0,0	Çin (51), Türkiye (24), Rusya (5), Pakistan (5), Hindistan (3)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 6,9 - 12
Maden ve Mineraller	2519	Manyezit	81	6,7	69	6,4	253,3	-45,9	0,0	0,0	Slovakya (47), Rusya (38), Çin (7), Türkiye (6), Yunanistan (1)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler: 2519.10 için % 0 -2
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	4011	Kauçuk iç lastikler	237	5,0	990	0,4	174,3	-43,6	0,0	0,0	Rusya (42), Beyaz Rusya (16), Japonya (8), Çin (6), Güney Kore (4)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 4 - 10
											Polonya (23), Almanya (17).	BDT ülkeleri %

Elektrikli Makineler ve Kablolar	8544	İzole edilmiş kablo ve teller	237	5,0	1.806	0,3	143,4	-45,6	0,0	0,0	Avusturya (12), Macaristan (10), Çek Cum. (8)	0, diğer ülkeler % 0 - 10
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8708	Kara taşıtlarının aksam ve parçaları	334	4,9	2.673	0,2	7,3	-78,6	0,0	0,0	Rusya (24), Güney Kore (22), Polonya (10), Japonya (8), Almanya (7)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 0 - 10
Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünleri	3304	Cilt bakım ve makyaj ürünleri	218	4,3	96	0,9	17,9	-27,8	0,0	0,0	Rusya (18), Polonya (17), Fransa (15), Almanya (10), İsviçre (10)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 6,5
Isıtma	8403	Merkezi ısıtma kazanları	34	4,3	251	0,5	172,9	-53,5	0,0	0,0	İtalya (24), Almanya (18), Çek Cum. (14), Slovakya (9), Polonya (8)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 0 - 10
Doğal Taşlar	6802	İşlenmiş mermer	19,2	4,2	813	0,2	33,6	-45,0	0,0	0,0	İtalya (23), Türkiye (21), Çin (18), Almanya (8), İspanya (6)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 5
Mobilya	9403	Diğer mobilyalar	133	3,9	750	0,2	75,7	-51,3	0,0	0,0	Çin (31), Polonya (17), İtalya (14), Almanya (5), Romanya (5)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 0 - 5

Ambalaj Malzemeleri	3923	Plastik ambalaj malzemeleri	135	3,1	526	0,4	-26,8	-19,6	0,0	0,0	Beyaz Rusya (21), Rusya (16), Polonya (15), Çin (9), Almanya (6)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler için % 2 - 6,5
Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünleri	3306	Ağız ve diş bakım ürünleri	53	2,0	9,5	1,4	-22,8	-9,5	0,0	0,0	Rusya (26), Almanya (24), İngiltere (14), Çin (13), ABD (10)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 6,5
Mobilya	9401	Oturmaya mahsus mobilyalar	71	1,2	542	0,2	49,5	-48,1	0,0	0,0	Çin (37), Polonya (12), İtalya (9), Rusya (9), Almanya (3), Türkiye (3)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 0 - 2
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8702	Otobüsler	27	1,2	852	0,2	131,9	-74,2	0,0	0,0	Rusya (29), Beyaz Rusya (21), Almanya (17), Portekiz (8), Güney Kore (6)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 10 - 20
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8409	İçten yanmalı pistonlu motorların aksam ve parçaları	34	0,8	1.033	0,1	24,6	-47,9	0,0	0,0	Rusya (42), Çin (18), Almanya (7), Macaristan (4), ABD (3)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 0
Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünleri	3303	Parfümler	82	0,8	36	0,7	31,0	-31,9	0,0	0,0	İsviçre (23), Rusya (20), Fransa (17),	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler %

											Polonya (11), Hollanda (7)	6,5
Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünleri	3305	Saç bakım ürünleri	177	0,7	106	1,8	-35,8	-4,4	0,0	0,0	Rusya (30), Fransa (17), Polonya (16), Almanya (14), Slovenya (4)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 6,5
Tarım Makineleri	8432	Toprak işleme makineleri	60	0,4	40	1,1	383,0	-80,3	0,0	0,0	ABD (31), Almanya (20), Fransa (10), İtalya (7), Çin (5)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 0
Isıtma	8402	Buhar kazanları	16,3	0,2	32	0,3	-93,6	-12,1	0,0	0,0	Bulgaristan (26), Türkiye (22), Almanya (22), Rusya (9), İtalya (7)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 2 - 10
Tarım Makineleri	8433	Hasat ve harman makineleri	140	0,2	49	1,0	80,5	-74,6	0,0	0,0	Almanya (34), ABD (16), Beyaz Rusya (12), Polonya (11), Belçika (8)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 0
Doğal Taşlar	2515	Mermer	0,4	0,0	727	0,0	-55,1	-43,3	0,0	0,0	İtalya (36), Mısır (26), Türkiye (13), Yunanistan (7), Bulgaristan (5)	BDT ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 2
											Rusya (29), Polonya	BDT

Temizlik Maddeleri	34	Temizlik maddeleri	372	36	678	0,9	-2,6	-12,2	0,0	0,0	(11), Letonya (10), Almanya (9), ABD (6)	ülkeleri % 0, diğer ülkeler % 0 - 6,5
--------------------	----	--------------------	-----	----	-----	-----	------	-------	-----	-----	---	--

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TUIK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerinin verileri kullanılmıştır.

* Veriler 0 aylıktır.

Ambalaj Malzemeleri

Ukrayna ambalaj pazarı doğrudan ekonomik gelişmelere ve tüketicinin talebine bağlı olarak büyüme göstermektedir. Ambalaj ürünleri pazarı 2008 yılında kadar son üç yılda ortalama %6 oranında büyümüştür. Pazarın 2008-2012 yılları arasında %10-11 oranında büyüyeceği tahmin edilmekteyken, küresel krizin etkisiyle bu beklentiler gerçekleşmemiştir.

Pazarda tüketilen ambalaj ürünlerinde hem miktar hem de çeşitlilik olarak son yıllarda önemli artış vardır. Ambalaj ürünlerinin yaklaşık %85'i nihai tüketici ambalajı, %12'si taşıma ambalajı ve %3'ü ise diğer amaçlar için tüketilmektedir.

Gıda sanayinde tüketilen toplam ambalaj miktarı 2008 yılında 20.570 milyon adet olmuştur. Esnek ambalajlar ve sert plastik ambalajlar, gıda ürünlerinde yoğun olarak kullanılmaktadır.

İçecek sanayinde 2008 yılında toplam 8.841 milyon adet ambalaj tüketilmiştir. İçecek sanayinde kullanılan ambalajların %47'sini cam ambalajlar, yaklaşık %34'ünü sert plastik ambalajlar, %7'sini sıvılar için karton kutular, %5'ini metal ambalajlar, %4'ünü esnek ambalajlar ve %3'ünü ise kâğıt esaslı ambalajlar oluşturmaktadır.

Gıda dışı ürünlerde ise 2008 yılında tüketilen ambalaj miktarı 15.3 milyon adet olmuştur. Gıda dışı ürünlerde kullanılan ambalajlarda en büyük pay %68 ile esnek ambalajlar ve %27 ile kâğıt esaslı ambalajlardır. Kullanılan diğer önemli ambalajlar ise sırasıyla sert plastik ambalajlar, metal ambalajlar ve cam ambalajlardır.

Ukrayna ambalaj sanayindeki son 10 yıl içindeki gelişmeler, uluslararası firmaların pazarda yapmış oldukları ortak yatırımlar ve yerli üreticilerin üretim hattı modernizasyonu kapsamında gerçekleşmektedir. Gerçekleşen bu yatırımlar ve modernizasyon çalışmaları doğrultusunda 2008 yılında ambalaj üreticileri, 2007 yılına göre satışlarını %20-%30 arasında artırmıştır.

Ukrayna'nın Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleriyle imzalamış olduğu Tercihli Ticaret ve Gümrük Anlaşmaları nedeniyle söz konusu ülkelerin ürünleri, ülkeye girişinde gümrük vergisinden muaf tutulmaktadır. Bu durum özellikle Ukrayna'nın önemli ikinci tedarikçisi olan Rusya Federasyonu'na ve diğer BDT ülkelerine pazarda rekabet avantajı sağlamaktadır. Ayrıca Ukrayna'nın Rusya Federasyonu ve Beyaz Rusya ile yapmış olduğu özel anlaşma çerçevesinde bu ülkeler menşeli ürünlerin ithalatında karşılıklı olarak KDV de tahsil edilmemektedir.

Pazarda ambalaj sektöründe diğer sektörlerde olduğu gibi değişim ve gelişim sürecinde olması nedeniyle birçok mevzuat değişikliği yaşanmaktadır. Bunların yanı sıra ithalatta birçok tarife dışı engel ortaya çıkabilmektedir. Ülkede yasal mevzuat sistemi henüz tam oluşmadığından, bu aksaklıklar tam olarak ortadan kaldırılamamaktadır.

Ukrayna pazarında firmalarımızın yaşanan kriz nedeniyle kısa dönemli kâr beklemeden pazarda kalıcı olmak üzere kendilerini konumlandırabilmeleri önemlidir. Ukrayna pazarı gelişime açık ve özellikle gıda ve içecek sanayilerindeki firmaların iç pazarda rekabetçi olabilmeleri için yapmakta oldukları modernizasyon çalışmaları nedeniyle çeşitli fırsatlar sunan bir pazar konumundadır. Firmalarımızın sahip oldukları uygun fiyat (AB ülkelerinden daha uygun), kalite, ürün çeşitliliği, yakınlık ve navlun maliyetleri avantajlarını kullanarak pazar stratejilerini oluşturmaları gerekir.

Firmaların, pazarda yer alması ve rekabet edebilmeleri için yoğun pazarlama yapımları gerekmektedir. Bunun için tanıtıma önem vermek, özellikle ilgili sektörel dergilerde, ambalajın ürüne katacağı faydayı ön plana çıkaracak tanıtım yapmak, fuarlara katılmak, pazara girişte çok önemli olan güçlü kişisel ilişkileri bulunan bir distribütör/acente bulmak veya işletmelerin satın alma kararlarını etkileyebilecek bir teklifle doğrudan nihai kullanıcıya ulaşmak gerekmektedir.

Boru ve Bağlantı Parçaları

Ülke dünya gaz tüketiminde ABD ve Rusya'dan sonra üçüncü sırada bulunmaktadır. Ukrayna sanayi kesimi doğal gaz altyapı düzenlemeleri bu gelişmeler karşısında sürekli olarak yenileme çalışmalarına gereksinim duymaktadır.

Petrol ve doğal gaz sektörünün yanı sıra inşaat sektöründe yapılan yatırımlar Ukrayna boru ve bağlantı parçaları ithalatını olumlu etkilemektedir. 2002 yılı sonrasında uygulanmaya başlanan Kiev Kent Planı Projesi ve 2012 Avrupa Futbol Şampiyonası'nın Ukrayna-Polonya ev sahipliğinde yapılacağı olması da inşaat sektörü yatırımlarını artırmıştır. Kent projesi içerisinde havaalanından kente geliş ve gidiş yollarının tanzimi, büyük iş merkezleri, 4 ve 5 yıldızlı oteller, "business-center" tipi yapılar ve büyük alışveriş merkezleri projeleri için gerekli alt yapı inşaatları da yer almaktadır. Her iki proje de yüksek miktarda metal boru ve elemanları kullanımını gerektirmektedir.

Ukrayna'nın dünya'ya ihracatında demir-çelik sektörü ilk sırayı almaktadır. Bu anlamda inşaat ve alt yapı yatırımlarının gereksinim duyduğu metal boru ihtiyacı iç pazardan sağlanabilmektedir. Ancak son zamanlarda fiyat rekabetinin artması sonucu Türkiye pazara giriş yapabilmıştır.

Doğal Taşlar

İŞLENMİŞ MERMER

Dünya mermer ticaretindeki yerimiz, Ukrayna pazarına olan coğrafi yakınlığımız ve ülkedeki Türk müteahhitlik hizmetleri göz önünde bulundurulduğunda; bu pazardaki payımızın çok az olduğu

gerçekleşen bu engelleriğin bir sonucu olarak bu pazar üzerinde daha fazla gelişmelerini pazar payımızın artırılması için yararlı olacağı düşünülmektedir. Ukrayna tarafından mermer ithalatında uygulanan gümrük vergisi, ham-blok mermerde % 2, işlenmiş mermer de ise % 5'dir.

Mermerin başlıca kullanım alanı inşaat sektörüdür. Bu nedenle Ukrayna inşaat sektörünün gelişimi, mermer alımında kilit rol oynamaktadır. İnşaat sektörü, küresel ekonomik krizin etkisiyle daralma gösterse de uzun vadede krizin etkisinin azalması beklenmektedir.

Elektrikli Makineler ve Kablolar

Kablo ve Teller (gtip: 8544)

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte ekonomik açıdan uzun süre belirsizlik içinde kalan Ukrayna, bu durumu gerçekleştirdiği ekonomik reformlarla aşmaya çalışmıştır. 2000'nin başlarında yaşanan ekonomik canlanmaya paralel olarak inşaat başta olmak üzere enerji, ulaşım ve haberleşme alanlarında önemli gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır.

Ukrayna üçte biri elektrikli olmak üzere 23.350 km'lik demiryolu ağına sahiptir. Bu alanda ihtiyaç duyulan modernizasyon çalışmalarının başlaması da kablo talebi açısından önemli bir potansiyel teşkil etmektedir. Ayrıca haberleşme alanında yapılan özelleştirmelerle birlikte yeni yatırımlar söz konusudur.

Ukrayna'da yapılacak olan EURO 2012 Avrupa Futbol Şampiyonası'nın inşaat sektöründe yaratacağı hareketlilik kablo ve tel ihracatımız açısından önemli fırsatlar sunacaktır.

Elektrik Teçhizatı (gtip: 8536)

Ukrayna ekonomisi, 2008 yılı sonunda ortaya çıkan küresel kriz ile birlikte yoğun bir şekilde bağımlı olduğu demir çelik sektöründe yaşanan sorunlar nedeniyle zor bir yıl geçirmektedir.

İki ülke arasında 2009'a kadar sürekli artan ticaret hacminin, 2008 yılı sonunda küresel ekonomide yaşanan finansal ve sonrasında reel sektöre yayılan kriz nedeniyle 2009 yılında kesintiye uğramıştır. Bu sektörde Ukrayna yapılan ihracat % 27 oranında azalmıştır. Ancak uzun yıllardır süren ticaret ilişkilerinin, krizin etkilerinin hafiflemesiyle ve son bulmasıyla yeniden canlılık kazanması beklenebilir. Zira iki ülke arasında bir iş kültürü ve geleneğinin varlığından ve Ukrayna'da belli bir Türk malı imajı olduğundan söz edilebilir.

Elektrik devresi teçhizatı aynı zamanda inşaat malzemesi olarak sınıflandırılabilir ve pazardaki tüketimi (ve ithalat talebini) etkileyen en önemli etkenin inşaat sektörünün durumu olduğu söylenebilir. Bu bağlamda mevcut projeler nedeniyle önümüzdeki dönemde inşaat faaliyetlerinde büyük bir canlılık olması öngörülmektedir. Bunun da inşaat sektöründeki diğer girdi ürünler gibi, elektrik teçhizatı ithalatında da artışa neden olması beklenebilir.

Ayrıca elektrik ekipmanı konusunda ülkemizden ithalat yapan ve/veya Türk ürünlerini müşterilerine sunan pek çok firma olduğu görülmekte, Türk ürünleri pazarda satılmakta ve tanınmaktadır. Bu durumun, ileriki dönemlerde ülkenin ithalat talebinde canlanma görüldüğünde Türk ürünleri lehine olacağı bir ortam yaratacağı düşünülmektedir. Türk ürünlerinin belli bir bilinirlik düzeyine ulaştığı ülkede, ihracat pazarlaması faaliyetlerinin devam etmesi pazar payının korunması ve geliştirilmesi için gereklidir.

Hazır Giyim

Tekstil ve hazır giyim sanayi Ukrayna'nın en önemli ve büyük sektörlerindedir. Üretim daha çok ülkenin orta ve batı kesimlerinde yoğunlaşmıştır. Lviv, Kiev ve Harkiv önemli üretim merkezleridir. Kayıt dışı ekonominin yüksek olduğu ülkede resmi verilerin gerçek verilerin yaklaşık % 50'sini temsil ettiği düşünülmektedir.

Sovyetler Birliği zamanında tekstil ve hazır giyim için kullanılan hammadde ülkenin doğusunda üretilmekteydi. Kesim-dikim işlemleri ülkenin batısında yapılmaktaydı. Ukrayna Sovyetler Birliği'nin hazır giyim üretim üssü konumundaydı ve Sovyetler Birliği'nin tekstil ve hazır giyim talebinin yaklaşık %50'sini karşılamaktaydı. Ne üretileceği, ne kadar üretileceği, nereye satılacağı ve ne kadar işçi çalıştırılacağı Sovyetler Birliği hükümeti tarafından belirlenmekteydi.

Ülkenin 1991 yılında Sovyetler Birliği'nden ayrılarak bağımsızlığını kazanmasından sonra sektörde ciddi sıkıntılar yaşanmıştır. Kumaş üretimi 1,2 milyar m²'den 2000 yılına kadar 67 milyon m²'ye ve sektörde çalışan işçi sayısı 700.000 iken, %70'ten fazla düşüşle 2004 yılına kadar 200.000'in altına inmiştir.

Yaşanan tüm bu sıkıntılara ve politika ile iş dünyasındaki çalkantılara rağmen tekstil ve hazır giyim sanayi son yıllarda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Kalite, karlılık ve pazarlama konularına daha fazla önem verilmeye başlanmıştır.

Ukrayna kumaştan hazır giyime kadar tüm aşamaları kendi üretebilen entegre bir sanayiye sahiptir. İhracata yönelik üretiminin çoğu anlaşmalı firmalara yapılmaktadır. Üretimde gerekli kumaş, aksesuar, dizayn, vb. unsurlar anlaşma yapılan firma tarafından tedarik edilmekte, ülkedeki firma sadece kesim-dikim işlemlerini yapmaktadır.

Ülkenin en önemli avantajları AB ülkelerine yakınlık, ucuz işçilik, deneyimli üretim gücü ve kaliteli üretimdir.

Ukrayna'da pamuk üretimi yapılmasına rağmen ihtiyacın çoğu ithalatta karşılanmaktadır. Pamuğun

7. Sektörün iplik ve gögümanına dayandıran temel sanayileridir.

Donetsk, Kherson Cotton, Texterno, Cherkassy Silk, Voskhod önde gelen pamuk kumaş üreticileridir. Cheksil, Donetsk, Troyanda, Bohuslav, Otekxi Lazur önemli yünlü kumaş üreticilerindedir.

Birçok firma eski model tekstil makineleriyle imalat yapmaktadır. Sektörde faaliyet gösteren firmalar, Türkiye gibi tekstil sanayi gelişmiş ülkelerdeki şirketlerle ortaklık kurarak makine parklarını yenilemektedirler.

Yerli üretim firmaları daha fazla getirisi olan ihracat odaklı üretime yöneldikleri için pazarda yurtiçi tüketime yönelik hazır giyim ve ev tekstili ürünlerinde önemli bir potansiyel vardır. İplik, elyaf ve kumaş üretimi ülkedeki talebi karşılayamadığı için yurtdışından tedarik edilmektedir. Dolayısıyla iplik, elyaf ve kumaş ürünleri için de önemli bir potansiyel pazardır.

Isıtma, Soğutma, Havalandırma

Ukrayna'nın dinamik sektörlerinden birisi olan Isıtma, Soğutma ve Havalandırma (HVAC) sektörü her yıl %25 ile %30 oranlarındaki büyüme hızıyla dikkat çekmektedir. Gelişen ülke ekonomisine paralel olarak yaşam standartları da yükselen Ukrayna halkının talepleri doğrultusunda Isıtma, Soğutma ve Havalandırma sektöründe patlama seviyesinde artış yaşanmakta ve bu artış her yıl devam etmektedir. Bugünlerde Ukrayna'da modern Isıtma, Soğutma ve Havalandırma ürünleri sadece insanların ihtiyaçları karşılamakla kalmamakta ve aynı zamanda enerji tasarrufu gibi önemli işletme giderlerini de azaltmaktadır. Ukrayna'da çevre koruma ve enerji etkinliği konularına verilen önemin artmasıyla sektör gelecek yıllarda çok daha önemli bir paya sahip olacaktır.

Ukrayna'da inşaat malzemeleri tedarik sistemi Avrupa'dan farklılık göstermektedir. Alıcılar, düşük envanter, zayıf müşteri hizmetleri ve yüksek fiyatların baskın olduğu küçük mağazalarla karşı karşıya kalmaktadır. Dağıtıcılar, yabancı tedarik kanallarını ve ürün çeşitliliğini genişletmeye çalışmaktadır. Yaklaşık 10 tane inşaat malzemesi mağazası mevcuttur. Önemli dağıtıcılar, kendi mağaza şebekeleriyle çalışmakta ve genelde toptan ve perakende ticareti doğrudan kendi depolarından yönlendirmektedirler. Kiev'in merkezinde birkaç tane seçkin mağaza bulunmaktadır. Fakat fiyatları ortalama perakende fiyatların hemen hemen iki katıdır. En iyi mağazalar bile marka, kalite ve fiyat çeşitliliği açısından zengin seçeneklere sahip değildir. Tüketiciler, mağazalardan arzu edilen miktarlarda ve çeşitte ürün temin edememektedir. Tüketiciler, özellikli inşaat malzemelerini veya en temel ürünleri bile bulmak için birden çok mağazada zaman harcamak zorunda kalmaktadır. Bazı müteahhitler inşaat malzemelerinin yabancı veya yerel tedarikçi/imalatçılarıyla doğrudan tedarik sözleşmesi yapmaktadır. Mağazalarda seçilen malzemeler stokta mevcut olmayabilmektedir. Alım siparişi verildikten sonra ürünün teslimatında 1 aya kadar gecikme olabilmektedir. Bununla beraber, alım siparişinin verildiği gün peşin ödeme yapan müteahhitlere ise zamanında hizmet verilmektedir.

Kağıt ve Karton Ürünleri

HİJYENİK KAĞIT ÜRÜNLERİ

Son altı yıl içerisinde Ukrayna'nın kağıt ve karton tüketimi yıllık ortalama olarak %15 oranında artış göstermektedir, ancak krizin etkisiyle 2009 yılında gerilemiştir. Ukrayna'da hijyenik kağıt ürünleri üretimi 2000 yılında 56 bin ton iken, 2008 yılında 136 bin ton olmuş, 2009 yılında ise yaklaşık % 20 oranında gerilemiştir. Ancak selüloz üretimindeki yetersizlik Ukrayna kâğıt ürünleri sektöründe yerli üreticilerin karşılaştığı en önemli problemlerden biri olarak varlığını sürdürmektedir. Bu nedenle artan kâğıt ürünleri talebi ve ortaya çıkan ithalat potansiyeli nedeniyle Ukrayna önemli bir pazar konumundadır.

Kozmetik ve Kişisel Bakım Ürünleri

Ülkede kadınlar kişisel bakımlarına çok büyük önem gösterdiklerinden dolayı dünya kozmetik ve kişisel bakım ürünleri sektöründe en hızlı büyüyen pazarlardan biridir.

Pazardaki en büyük paya sahip ürünler ise; cilt bakım ürünleri (%23), saç bakım ürünleri (%19), parfümler ve deodorantlar (%18), renkli kozmetikler (%14), traş müstahzarları (%9), ağız hijyeni ürünleri (%7), banyo ve duş ürünleri (%5), bebek bakım ürünleri (% 2) ve %1 ile güneş koruyucuları ve bakım ürünleridir.

Ukrayna kozmetik ve kişisel bakım ürünlerinde iç tüketimin önemli bir kısmını ithalat yoluyla karşılamaktadır. Pazarın başlıca tedarikçileri; Fransa, Rusya Federasyonu, Polonya, Almanya, ABD, İngiltere, İtalya, İsviçre, Hollanda ve Türkiye'dir.

Pazarda birçok uluslararası firmanın bilinen markaları yer almaktadır. Bunun yanı sıra doğrudan satış yöntemiyle satılan ve en çok bilinen iki marka olan Avon ve Oriflame ürünleri de pazarda çok yoğun olarak satılmaktadır. Doğrudan satış yöntemiyle pazarlanan bu ürünler, pazarın %25'ini oluşturmaktadır. Ayrıca pazarda doğal kozmetik ürünlerinin kullanımı da çok yaygındır.

Pazarda yer alan ve ürünleri pazarlanan firmalar; Procter & Gamble, Oriflame, Avon, L'Oréal Groupe, Beiersdorf AG, Unilever Group, Kalina Concern OAO, Mary Kay Inc, Henkel KgaA, Faberlic OAO, Colgate-Palmolive Co, LVMH Moët Hennessy, Louis Vuitton, Clarins SA, Yves Rocher SA, Revlon Inc, Eveline Laboratorium, Svoboda OAO, Grupá Kolastyna SA, Elfa ZAT , Evyap Sabun Yağ Gliserin Sanayii

10. Nestlé SA, Unilever Group, Henkel AG, Johnson & Johnson Inc, 3M, Intel, L'Oréal Group, Dzintars AS, Sky OOO, Dental-Kosmetik GmbH, GlaxoSmithKline Plc, Lumene Group, Chanel SA, Effekt PKF, Nestlé SA, BelKosmex SP, Gebrüder Ewald GmbH, Elizabeth Arden Inc, PZ Cussons Plc, Biokon OOO MNPO, Royal Cosmetics, Puig Beauty & Fashion Group SL'dir.

2008 yılında başlayan ekonomik kriz nedeniyle, tüketiciler daha temel ürünlere ve ekonomik markalara yönelmiştir. Ancak ürün kalitesinde seçici olan tüketicinin uygun fiyatlı ve kaliteli ürünleri tercih edeceği düşünülmektedir. Firmalarımızın bu şansı değerlendirebilmeleri için pazarda yoğun bir tanıtım kampanyası yürütmelerinde fayda görülmektedir.

Maden ve Mineraller

MANYEZİT (gtip: 2519)

Dünyada sinter manyezit üretiminin %75'i manyezit mineralinden sağlanmaktadır. Sinter manyezit üretiminin tamamına yakın kısmı refrakter endüstrisinde bazik refrakter tuğla ve monolitik malzeme olarak tüketilmektedir. Bazik refrakter tuğla, metalürji sanayinde fırınlar, potalar, çimento döner fırınları ve çelik endüstrisinde, toplam üretimin en az %70'i oranında tüketilmektedir. Monolitik harçlar ise fırın ve potalarda dövme, dökme püskürtme tamir malzemesi olarak kullanılmaktadır. Tüketim içindeki şekilsiz refrakter malzemelerin kullanımı refrakter tuğlaya göre artış göstermektedir. Manyezitin başlıca kullanım alanı olan refrakter malzeme üretimi, demir çelik sektörünün gelişimiyle yakından ilgilidir. Bu nedenle Ukrayna sanayinde önemli yere sahip olan demir çelik sektörünün gelişimi manyezit talebini de yakından etkilemektedir.

Mobilya

Ukrayna'da mobilya üretimi yapılmakla birlikte önemli miktarda ithalat da gerçekleştirilmektedir. İthalat yapılan belli başlı ülkeler Çin, Polonya, İtalya, Rusya ve Almanya'dır. İtalyan mobilyaları, diğer ithal mobilyalara göre biraz daha yüksek fiyata satılmakta ve genelde üst gelir grubunca satın alınmaktadır. Daha düşük gelir gruplarının alışveriş yaptığı bölümde ise Çin, Polonya ve Rusya'nın ürünlerinin öne çıktığı gözlenmektedir.

Fuarlarla pazarı tanıtma şansına sahip olan firmalarımızın Ukrayna'da doğrudan mağaza açarak ve reklam yoluyla yapacakları tanıtım ile pazarda iyi bir imaj yaratacağı düşünülmektedir.

Müteahhitlik Hizmetleri

MÜTEAHHİTLİK HİZMETLERİ

2008 verileriyle müteahhitlik hizmetleri sektöründe Ukrayna'da üstlenilen projeler 680 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Türk inşaat firmaları tarafından son 6 yılda üstlenilen proje tutarı 2 milyar doları aşmıştır.

Ancak küresel ekonomik krize paralel olarak Ukrayna'da 2009 yılı Ocak-Temmuz arası dönemde konut üretiminde %43,9 oranında daralma olmuştur.

Ukrayna Bölgesel Kalkınma ve İmar-İskan Bakanlığı tarafından 2010 yılı m² inşaat maliyetleri ortalama 404 €/m² olarak açıklanmıştır. Kiev için en yüksek oran 456 €/m², Sivastopol 437/€ m², Kırım 426 €/m², Luhansk 371 €/m², Kirovograd 365 €/m²'dir.

2010 yılından itibaren küresel ekonomik gelişmelere paralel olarak sektörde bir canlanma beklenmektedir. Özellikle 2012 yılında Ukrayna'nın Polonya ile beraber gerçekleştireceği Avrupa Şampiyonası da sektöre önemli bir canlılık getirecektir.

Otomotiv Ana ve Yan Sanayi

Ukrayna otomotiv pazarı önemsiz konumdayken 2003 yılından sonra atılıma geçmiş ve Doğu Avrupa'nın umut vaat eden pazarına dönüşmüştür. Yoğun ikinci el araç ithali ve Ukrayna halkının yılda %30 oranında artan yeni araç talebi pazarın büyümesini hızlandırmıştır. Ukrayna'nın araç parkı 9 milyon adettir ve araç parkının %60 oranındaki bölümünü 11 yaş civarındaki araçlar teşkil etmektedir.

Ukrayna 2008 yılında 425.800 adet araç üretimi ile Avrupa'nın 12. araç üreticisi konumundadır. Ukrayna ana sanayi pazarında faaliyette bulunan firmalar aşağıda sıralanmaktadır.

- UkrAvto - araç üreticisi, dağıtıcısıdır. UkrAvto, DaimlerChrysler, General Motors, Adam Opel, Nissan, Toyota ve AvtoVAZ ile işbirliği içinde üretimini sürdürmektedir.
- Antorus - otobüs üreticisi
- Eurocar - Binek otomobil- Skoda, Volkswagen ve Seat.
- AutoKrAZ - Kamyon ve ağır vasıta üreticisi
- CJCS ZAZ en büyük araç üreticisi - binek otomobil montajı - Opel, Chevrolet, ve Mercedes'de B, C, D, E, S, M, H sınıflarında 19 model araç montajı yapma kapasitesine sahip - ayrıca otobüs, kamyon üretimi mevcut
- Bogdan- Otobüs üreticisi
- JCS KrASz Kamyon üreticisi

Ukrayna'da Kasım 2008 tarihinden itibaren küresel kriz ve kendi bankacılık sistemlerindeki çöküş nedeniyle araç üretimi ve satışlarında düşme görülmektedir. 2008 yılında ithal edilen çok sayıda araç stoklarda kalmış, bu nedenle 2009 yılında küresel krizinde etkisiyle Ukrayna otomotiv ithalatı ciddi ölçüde gerilemiştir. 87 GTIP no.lu kara taşıtları faslında Ukrayna'nın ithalatı 2008 yılında 11,3 milyar dolar iken 2009 yılında 1,9 milyar dolar olmuştur. Aynı dönemdeki binek otomobil ithalatı ise (GTIP: 8703) 5,7 milyar dolardan 934 milyar dolara gerilemiştir.

Ukrayna 2009 Ocak ayında yüksek olan oto ana sanayi gümrük vergilerini, küresel kriz nedeniyle %25'lerden %10'lara çekmesine rağmen 2009 yılının ilk çeyreğinde 23.500 adet araç ithal edilebilmiş ve ithalat miktarı bir önceki yılın aynı dönemine göre %70 oranında düşmüştür. Ukrayna'da araç satışlarının 2011 yılında normale döneceği ve yükselme eğilimine gireceği tahmin edilmektedir.

Rusya'nın otomotiv markası AvtoVAZ Ukrayna pazarında popülerliğini sürdürmektedir. % 17 oranındaki satışlarıyla pazarda liderdir. General Motors %8,3 oranıyla pazarda ikinci sırada yer almaktadır. Daewoo, Mitsubishi, Hyundai ve Toyota pazarda satış oranları yüksek olan diğer firmalardır. Diğer yerel üretici firma Zaporizhzhya Automobile Works'ün pazardaki satış payı ise %5 düzeyindedir.

Ukrayna'nın yan sanayi ürünleri pazarının 97 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir ve pazar büyüklüğünün 2010 yılında 2,6 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Araç parkı yaşının yüksek olması nedeniyle yenileme parçalarına ihtiyacın artmasından dolayı söz konusu pazarda potansiyel görülmektedir. Ukrayna'da yan sanayi ürünleri dağıtımını bağımsız servis zincir mağazaları ve yan sanayi ürünleri satan dükkanlar tarafından yapılmaktadır. 2009 yılı verilerine göre ise oto yan sanayi ihracatımızda küresel kriz ortamı nedeniyle düşüş gözlenmiştir.

Tarım Alet ve Makineleri

Ukrayna'da tarım arazilerinin verimliliği oldukça yüksek olmasına rağmen, gübre ve ilaç kullanımının düşük ve sulama imkânlarının yetersiz oluşu, ürün yetiştiriciliğinden beklenen verimin alınmasını engellemektedir. Ukrayna'da sulama sistemlerinin yeterince gelişmemiş olması sonucu tarım arazilerinin ancak %7'si sulanabilmektedir. Sulama imkânlarının gelişimi ile Ukrayna'da tarımsal üretimin önemli ölçüde artış göstereceği tahmin edilmekte, bu nedenle devlet tarafından tarım sektörüne yapılan yatırımlarda sulamaya ilişkin yatırımlara öncelik verilmektedir.

Ukrayna'nın geniş ölçekli arazilere sahip olması bu arazilere uygun tarım makine ve traktörleri ithalatını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle küçük ve orta ölçekli arazi büyüklüğüne göre üretim yapan Türk üreticileri Ukrayna'ya ihracat yapmakta sıkıntı yaşamaktadırlar.

Temizlik Maddeleri

Ukrayna banyo ve duş ürünleri pazarının büyüklüğü 2009 yılı için 90 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Pazarda en çok satılan ürün 41,5 milyon dolar ile duş jeli iken onu 39 milyon dolar ile kalıp sabunlar izlemektedir.

2008 yılında orta gelir düzeyine hitap eden birçok yeni ürün pazara girmiştir. Bu nedenle tüketiciler kalıp sabun yerine duş jeli, duş köpüğü vb. alternatif ürünleri daha çok tüketmeye başlamışlardır. Bu tip yeni ürünler daha çok cilt bakımlarına dikkat eden gençler tarafından tüketilmektedir. Diğer taraftan banyo tuzu, banyo yağı vb. banyo katkı maddeleri de pazardaki payını artırmıştır. Bu ürünler ise daha önceleri geleneksel olarak evlerinde bitkisel banyo ürünleri üreten kadınlar tarafından kullanılmaktadır. Her ne kadar tüketicilerin gelir seviyesinde artış olsa da pazarda daha çok ekonomik ve orta düzeye yönelik ürünler tercih edilmektedir. Pazarda özellikle kalıp sabunlarda marka bağlılığı bulunmaktadır. Tüketiciler yeni ürünlerin pazara girmesi ve fiyat değişikliklerine bağlı olarak marka değiştirmektedirler. Kalıp sabun ve talk pudraları daha çok 50 yaş üstü kişiler tarafından tercih edilmektedir. Bunun nedeni ise emeklilerin gelir düzeyinin düşük olmasıdır.

Tüketiciler ev işlerine ayırdıkları zamanı azaltan yeni ürünlere daha fazla para harcamaktadırlar. Hareketli yaşam biçimi daha fazla tüketicinin (özellikle genç ve orta yaş grubunun) evlerini daha hızlı ve etkin temizlemeye yardımcı olacak olan ürünlere yönelmelerine neden olmuştur. 2008 yılı sonunda küresel krizin etkileri ülkede hissedilmeye başlayana kadar harcanabilir gelirlerin artmış olması da pazarı büyüten başka bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Krizin ortaya çıkışı ile fiyatlarda artış yaşanmıştır. Bunun neticesinde perakendeciler kar paylarını düşürmek durumunda kalmış ve fiyat-kalite dengesini kurabilen üreticiler pazarda öne çıkmıştır. Önümüzdeki dönemde ise harcanabilir gelirlerin eskiye göre daha düşük bir oranda artması beklenmektedir. Bu nedenle krizi yaşamış olan tüketicilerin ürün seçimlerinde fiyata daha duyarlı olmaları ve hem markaya hem de ürünün etkililiğine bakarak karar vermeleri beklenmektedir.

Ev bakım ürünleri arasında en fazla paya sahip olan çamaşır yıkama ürünleri pazarında en fazla satılan ürün grubu %83'lük pay ile deterjanlardır. En fazla büyüme ise renkli ürünlere yönelik çamaşır sularında yaşanmıştır. Tablet deterjan, kurutma kâğıtları, perde temizleme ürünleri vb. ürünlerin satışı oldukça düşük düzeyde kalmıştır. Pazarda en çok toz deterjanlar satılmaktadır. Otomatik çamaşır makinelerinin sayısındaki artış bu ürünlere olan talebi de artırmıştır, fakat elde yıkama deterjanları en çok satılan ürün grubu konumundadır. Konsantre ürünler fiyatlarının yüksekliği nedeniyle tüketiciler tarafından fazla tercih edilmemektedir. Önümüzdeki dönemde pazarda büyüme beklenmektedir. Çamaşır makinesi sayısında beklenen artışın da pazarı olumlu yönde etkileyeceği tahmin edilmektedir. Yeni ve daha etkili ürünlerin de pazara girmesinin yine pazardaki büyümeyi tetikleyeceği tahmin edilmektedir. Yine aynı dönem için üretim ve dağıtım maliyetlerinde beklenen artış firmaların fiyatlarda daha dikkatli olmasını gerektirecektir. Bunun yanı sıra ise yeni ürünler, paketlemede yapılacak

değişimleri de yine tüketici davranışları üzerindeki etkileri olarak analiz edilmiştir.

Pazarda Procter & Gamble (%50,9 pay- Gala, Ariel, Dax, Tide, Bonux, Oean, Lenor, Dreet, Ace, Dana), Henkel (%13,9 pay- Persil, Rex, Perwoll, Losk, Silan, Vernel,) ve Reckitt Benckiser (%7,5- Vanish, Calgon, Dosa, Lanza) en fazla paya sahip olan firmalardır. Ayrıca Evyap Sabunları, Duru markası ile %1,8, Hayat Kimya ise Bingon ve Bingo markaları ile %0,1'lik paya sahiptir.

Pazarda elde yıkama ürünlerinin payı %86,4'tür. Bulaşık makinesi deterjanlarının payının düşük olmasının başlıca nedeni ülkede bulaşık makinesi kullanımının yaygın olmamasıdır. Hem şehirlerde hem de kırsal alanda bulaşık makineleri çoğunlukla elde yıkanmaktadır. Bazıları ise sağlığa zararlı olduğu kanısıyla bulaşıklarını sadece sıcak suda yıkamakta ve herhangi bir kimyasal kullanmak istememektedir. Düşük gelir grubunda da sadece sıcak su kullananlar bulunmaktadır. Bu sektörde tablet deterjanlar satışlarını yüksek düzeyde artırmış olmasına rağmen ağırlıklı olarak toz deterjanlar tercih edilmektedir. Likit deterjanların satışı ise önemsiz bir düzeydedir.

Pazarda yabancı firmaların ağırlığı hissedilmektedir. Pazardaki en büyük üç firma ise Procter & Gamble (%39,8 – Fairy, Gala, Dax), Henkel (%16,9 – Pril, Pur, Somat) ve Hayat Kimya (%9,8- Test, Bingo)'dır. Yerel firmaların payı ise oldukça düşüktür.

Ekonomik kriz nedeniyle kısa vadede sektörün sınırlı oranda büyümesi, ancak ürün tüketim biçimlerinde önemli bir değişiklik olmaması beklenmektedir. Elde yıkama ürünlerinin yine pazarda ağırlıklı olarak satılacağı düşünülmektedir. Bulaşık makinesi satışlarının ekonomik kriz de göz önüne alındığında yavaş ilerlemesi beklenmektedir.

Cila ürünleri alt sektöründe en çok satılan ürünler %52,5'lik payı ile ayakkabı cilaları ve %46,1'lik pay ile mobilya cilalarıdır. Mobilya üretiminde cila gerektirmeyen ürünlerin, ayakkabıda deri dışında ürünlerin ağırlıklı olarak kullanılmasına rağmen pazar büyüme kaydetmiştir ve önümüzdeki dönemde de büyümesi beklenmektedir. Ukraynalı tüketiciler özellikle cilalı ayakkabı süngerlerini daha çok kullanmaya başlamışlardır. Pazarda cila sektöründe lider konumda olan firma ise %36,8' lik payı ile SC Johnson Kiev Corp.tur. Çığır Kimya (Silver) 'nın payı %3,7 iken Empa Kimya Ukrayna'da üretim yapmaktadır ve sahip olduğu Sital markasının pazar payı %4,3'tür.

Ev bakım ürünleri Ukrayna'da çok geniş bir dağıtım ağına sahiptir. Söz konusu ürünler hipermarket/süpermarket, bakkal, çeşitli ürünlerin satıldığı mağazalar, pazarlar ve büfelerde satılmaktadır. Bakkalların payı %53 iken hipermarket/süpermarketlerin payı ise %22 düzeyindedir.

Önümüzdeki dönemde, yaşanan ekonomik krize rağmen büyümesi beklenen temizlik maddeleri pazarının firmalarımız açısından daha iyi değerlendirilmesi gerektiğine inanılmaktadır. Pazara girmek isteyen firmalarımız yaşam stiline bu tip ürünlere olan talebi etkilediğini de göz önüne almalıdır. Diğer taraftan alerjik olmayan, sağlığı tehdit etmeyen ürünler de yine tüketiciler tarafından tercih edilmektedir. Kariyer odaklı tüketiciler etkili, zaman tasarrufu ve rahatlık sağlayan ürünleri kullanmak istemektedirler. Ukrayna pazarı yeni yeni gelişmekte olup, yeniliklere açık bir konumdadır. Bu süreçte pazardaki eğilimlere göre belirli ihtiyaçlar için özel ve yeni ürünler ile pazara girilmesinin yanı sıra reklamlar aracılığı ile de tanıtım yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Ukrayna - Düzenlenen Önemli Fuarlar

Milli Katılımda Devlet Desteği Olan Fuarlar

14. ELCOM UKRAINE 2010 (KIEV - Nisan/Her Yıl)

ELEKTRİK, AYDINLATMA, KABLO, GÜÇ, OTOMASYON SİSTEMLERİ
Web Sitesi : <http://www.turkel.com.tr>

FURNITURE TECHNOLOGIES, COMPONENTS, TEXTILE 2010, FURN'EQUIP 2010 (KIEV - Mart/Her Yıl)

HER TÜRLÜ MOBİLYA YAN SANAYİ İLE EV TEKSTİLİ, DÖŞEMELİK KUMAŞ, AĞAÇ İŞLEME MAKİNELERİ VE AĞAÇ İŞLEME KİMYASALLARI TUTKAL YAPIŞTIRICI VE BOYA ÜRÜNLERİ
Web Sitesi : <http://www.forem.com.tr>

INTERBUDEXPO 2010 (KIEV - Mart/Her Yıl)

İNŞAAT
Web Sitesi : <http://www.sen-expo.com>

KIEV FASHION 2010 İLKBAHAR (KIEV - Şubat/Her Yıl)

MODA-TEKSTİL
Web Sitesi : <http://www.sen-expo.com>